

posle orfeja

HANIF KUREJŠI

INTIMNOST

ΠΛΑΤΩ

posle orfeja

HANIF KUREJŠI

INTIMNOST

ΠΛΑΤΩ

Hanif Kurejši
INTIMNOST

Preveo s engleskog

Raša Sekulović

BEOGRAD

2005.

Naslov izvornika
Hanif Kureishi, *Intimacy*
izdanje u Velikoj Britaniji 1998. godine
© Hanif Kureishi, 1998

Ovo je najtužnija noć, jer odlazim i neću se vratiti. Sutra ujutru, kada žena sa kojom sam proživio šest godina bude biciklom otišla na posao, a našu decu s loptom odvedu u park, spakovaću neke stvari u jedan kofer, iskrasti se iz svoje kuće u nadi da me niko ne vidi, i metroom otići kod Viktora. Tamo ću, neko neodređeno vreme, spavati na podu u sobičku pored kuhinje, koji mi je ljubazno ponudio. Svako jutro ću pospravljati tanak dušek za jednu osobu nazad, u sanduk za posteljinu. Natrpavaću plesnjivi jorgan u kutiju. Vraćaću jastučice nazad, na sofu.

Neću se vraćati ovom životu. Ne mogu. Možda bi trebalo da ostavim poruku, da saopštim tu informaciju. „Draga Suzan, neću se vratiti...” Možda bi bilo bolje da nazovem sutra popodne. Ili mogu da dođem u posetu za vikend. Nisam odlučio o pojedinostima. Skoro sigurno joj neću reći šta nameravam večeras, ili noćas. Ostaviću to za kasnije. Zašto? Jer, reči su dela i čine da se stvari dese. Kad jednom izađu, ne možeš ih vratiti. Bilo bi učinjeno nešto neopozivo, osećam strah i nesigurnost. U stvari, ja drhtim, kao i celog popodneva, celog dana.

Ovo bi, dakle, moglo biti naše poslednje veče kao nedužne, potpune, idealne porodice; moja poslednja noć sa ženom koju poznajem deset godina, ženom o kojoj znam skoro sve, i koju više ne želim. Uskoro ćemo biti kao stranci. Ne, nikada ne možemo to da budemo. Povrediti nekoga je čin nevoljne prisnosti. Bićemo opasni poznanici koji imaju svoju prošlost. Onda, kada mi je prvi put spustila dlan na ruku – bolje da sam se okrenuo i otišao. A zašto nisam? Rasipanje; rasipanje vremena i osećanja. I ona je rekla nešto slično za mene. Ali, da li zaista tako mislimo? Ja imam najmanje tri mišljenja po svakom pitanju.

Sedam na ivicu kade i posmatram svoje sinove, koji imaju pet i tri godine, svakog u svom ćošku. Njihove igračke, plastične životinje i bočice, plutaju na površini, a oni čavrljaju svaki za sebe, i jedan sa

drugim, bez svađe i cike, za promenu. Uskipteli su i plahoviti, a ljudi kažu da su srećna i umiljata deca. Jutros, još pre nego što sam izašao na ceo dan, znajući da moram da se presaberem u glavi oko nekoliko stvari, stariji dečak je, navaljujući da ga još jednom poljubim pre nego što zatvorim vrata, rekao: „Tata, ja volim svakoga.”

Sutra ću učiniti nešto što će im nauditi i ostaviti im ožiljke.

Mlađi dečko je nosio pantalone od grubog platna, sivu košulju, plave tregere i policijski šlem. Dok sam ubacivao odeću u korpu za veš, prenuo me zvuk spolja. Zadržavam dah.

Zar već!

Ona gura bicikl u hodnik. Vadi kese sa namirnicama iz korpe.

Mesecima, a posebno ovih poslednjih dana, gde god da sam – dok radim, pričam, čekam autobus – premišljam o ovom raskidu iz svih uglova. Nekoliko puta sam promašio svoju autobusku stanicu, ili sam se obreo na nekom poznatom mestu koje nisam mogao da prepoznam. Ne znam uvek gde sam, što može da bude prijatno zahtevno iskustvo. Ali, ovih dana sam sklon da pomislim kako iz prikrajka posmatram stvari naopačke.

Pokušavam da ubedim sebe da napustiti nekoga nije nešto najgore što toj osobi možeš da učiniš. Može biti neveselo, ali ne mora baš da bude tragedija. Ako nikada ništa ili nikoga ne ostaviš, neće biti prostora ni za šta novo. Naravno, nastaviti sa životom je nevernost – prema drugima, prema prošlosti, prema starim shvatanjima o sebi. Možda bi u svakom danu trebalo da se desi neko pravo neverstvo ili neophodna izdaja. Bio bi to čin optimizma, nade, koji jemči veru u budućnost – potvrda da stvari ne samo što mogu da budu drugačije, nego i bolje.

Zbog toga menjam Suzan, moju decu, kuću i baštu punu biljaka marihuane i rascvetalih trešanja u koje gledam kroz prozor od kupatila, za kutak kod Viktora u kojem će biti promaje i prašine na podu.

Pre osam godina, Viktor je napustio svoju ženu. Od tada je – čak i uz izuzetak kineske prostitutke koja je svirala klavir gola i donosila sve što je posedovala na njihove sastanke – imao samo promašene

ljubavi. Ako zazvoni telefon on zaigra nekako uspaničeno, pitajući se kakva li se to bruka sprema, i iz kog pravca. Viktor je, naime, u stanju da ženama pruži nadu, ako već ne zadovoljstvo.

Pabovi i restorani su nam nekako bliži. Moram reći da kada ne sedi u mraku, upalih očiju i zenica proširenih od nerazumevanja i srdžbe, ume da bude opušten, pa čak i zabavan. Sve mu je jedno da li ćutim ili mi se priča. Navikao se da skačem sa teme na temu, prateći prirodan sled sopstvenih misli. Ako ga pitam zašto ga žena još uvek mrzi, ispričaće mi. Kao i moja deca, volim dobru priču, naročito ako sam je već čuo. Želim da čujem sve detalje i da osetim atmosferu. Ali, on govori polako, kao što to čine neki Englezi. Često mi nije jasno da li naprosto čeka da mu dođe nova reč ili, možda, više nikada neće progovoriti. Mogu samo da se radujem takvim stankama kao prilikama za sanjarenje. Ali, da li ću želeti monologe i pauze, promaje i pabove, svaki dan?

Suzan je sada u sobi.

Ona kaže: „Zašto nikada ne zatvaraš vrata od kupatila?”

„Šta?”

„Zašto?”

Ne mogu da smislim nikakav razlog.

Ljubi decu užurbano. Volim kako se oduševljava njima. Kada zaista razgovaramo, pričamo o njima, o nečemu što su rekli ili uradili, kao da su nekakva strast koju niko drugi ne može da podeli ili razume.

Suzan me ne dodiruje, već prinosi obraz na nekoliko centimetara od mojih usta, tako da moram da se nagnem da bih je poljubio, ponižavajući na taj način i sebe i mene. Miriše na parfem, i na ulicu.¹

Odlazi da se presvuče i vraća se u farmerkama i majici, sa po čašom vina za svakog od nas.

„Zdravo. Kako si?”

Gleda u mene netremice, ne bih li je primetio. Osećam kako mi se telo skuplja i smanjuje.

„U redu”, odgovaram.

Klimam glavom i osmehujem se. Primećuje li ona danas neku razliku na mom licu? Da li sam se već odao? Mora da izgledam

utučeno. Pre nego što je vidim obično pripremim dve-tri moguće teme, kao da su naši razgovori nekakav ispit. Vidite, ona me optužuje što ćutim sa njom. Kada bi samo znala koliko u sebi zamuckujem. Danas sam bio previše grozničav da bih se pripremao. Ovog popodneva mi je bilo posebno teško. A ćutnja, kao i tama, može da prija; i ona je jezik za sebe. Parovi imaju dobre razloge da ne razgovaraju.

Priča kako su je kolege na poslu razočarale.

„Nisu dovoljno dobri“, kaže ona.

„Stvarno?“

Prolazila je kroz težak period otkako je izdavačka kuća preuzeta. Ali, ona je ionako žena snažnih osećanja, bilo da se radi o odbojnosti ili oduševljenju. Uglavnom je u pitanju odbojnost. Drugi, među kojima sam i ja, ljute je i ozlojeđuju. Neprijatno mi je to što sam primoran da sa njom delim osećanja, iako ne poznajem te ljude. Dok govori, postaje mi jasno zašto sam ostavio otvorena vrata od kupatila. Ne mogu da budem s njom u sobi predugo, a da ne znam da moram nešto da uradim da bih zaustavio njen bes. Ali, nikad ne znam šta da uradim i uskoro se osećam kao da me je saterala uza zid i obasula udarcima.

Voda u kojoj su se dečaci kupali otiče polako, jer su se njihove igračke zaglavile u slivniku. Neće da se pomere dok voda ne ode, a onda sede tamo i prave brkove i šešire od preostalih mehurova od sapunice. Na kraju podižem mlađeg i iznosim ga iz kade. Suzan uzima drugog.

Umatamo ih u debele frotire sa kapuljačama. Vlažne kose i s kapima vode po vratu, onako umorni i sve skupa, dečaci izgledaju kao sićuši bokser posle meča. Raspravljaju se koje će pidžame da obuku. Mlađi hoće da nosi samo majicu sa Betmenom. Izgleda su veoma rano postali samosvesni. Mora da im je to na nas.

Suzan daje mlađem dečaku bočicu, koju on prinosi ustima s obe ruke, kao da svira trubu. Gledam je kako ga miluje po kosi, ljubi mu namreškane prstiće i trlja ga po stomaku. On se kikoće i vrpolji. Kako ljudi odaju nekakvu nedužnost kada ne očekuju da će ih neko

povrediti. Ko može da je naruši a da ne naudi i sebi? U školi – tada mi je bilo otprilike osam ili devet godina – do mene je sedeo dečak iz siromašne porodice, koji je smrdeo. Jednog dana, kada smo svi stajali, noga mu je skliznula iza klupe. Ja sam je namerno naglo povukao uvis, zarobivši mu nogu. Izraz neizrecivog i neočekivanog bola na njegovom licu utisnuo mi se duboko u svest. Možemo da biramo da li ćemo drugima činiti dobro ili zlo.

Odvodimo decu dole, gde leže na jastučićima, bezbrižno sisajući cucle dok poluotvorenih očiju gledaju *Čarobnjaka iz Oza*. Izgledaju kao dvojica kicoša koji vrelog letnjeg dana puše cigare u polju. Traže mi kolače sa đumbirom, kao da sam ja poslužitelj. Donosim ih iz kuhinje da me Suzan ne vidi. Dečaci protežu svoje prste pohlepno, ne skidajući pogled sa TV-a. Dok se film odvija ne samo da mrmljaju dijaloge, već i ponavljaju zvučne efekte. Posle izvesnog vremena skupljam mrvice i, razmislivši šta da uradim s njima, bacam ih u ćošak.

Suzan radi u kuhinji, slušajući radio i bacajući pogled na baštu. Uživa u tome. Njena porodična priča, kao i moja, bila je uglavnom neprijatna. Sada se svojski trudi da dobro obavi kupovine i sprema lepa jela. Čak i kada naručimo hranu, ne dopušta nam da jedemo u neredu od novina, dečijih knjiga i pisama. Iznosi salvete, pali sveće i otvara vino, insistirajući na tome da imamo pristojan porodični obed, sa sve napetim ćutanjem i teškim svađama.

Ona voli aukcije, na kojima kupuje neobične slike, grafike i nameštaj, često sa izlizanim baršunom pričvršćenim za neki od njegovih delova. Imamo mnoštvo lampi, jastuka i zavesa, od kojih neke vise posred sobe, kao da će da počne nekakva predstava, a ja se trudim da odučim dečake da se kače i ljuljaju po njima. U svakoj sobi su duboke fotelje, televizori, telefoni, klaviri, muzički uređaji, poslednji brojevi časopisa i najnovije knjige. Većina ljudi nema ovakvu udobnost, obilje i lagodnost.

Kod kuće se ne osećam kao kod kuće. Ujutru odlazim odavde. Zauvek. Zbogom.

Sedam na pod kod dečaka, popuštam kopču na opasaču kad sam ga konačno napipao među opuštenim pregibima sopstvenog stomaka. Za promenu ne uzimam novine niti pratim film, već pažljivo zagledam svoje sinove, njihova stopala, uši, oči. Večeras, dok i jesam i nisam tu – već skoro kao neki duh – neću piti, neću se naduvati ili raspravljati. Moram da budem svestan svega. Želim da stvorim sliku u svojoj glavi koju ću moći da nosim u sebi i kojoj ću se vraćati kad budem kod Viktora. Biće to prva od nekoliko stvari koje noćas moram da odaberem da ponesem sa sobom.

Odjednom osećam kao da ću da povratim i hitro prinosim ruku ustima. Taj osećaj prolazi. Ali, sada bih zaurloao! Osećam se kao da sam u avionu koji propada. Viđaću decu koliko god često budem mogao, ali će mi nedostajati ovo ovde. Nered porodičnog života: dečiji glasovi dok pevaju svoju skatološku verziju „Malog Mede na izletu”; da ih posmatram kako gledaju televiziju kroz svoje nove dvoglede; nas trojica kako igramo uz Rolingstonse, pri čemu se stariji dečak vratolomno izvija na stočiću za kafu, a drugi skače po sofi; da ih gledam kako, uz cilike, u punoj brzini odmiču od mene na biciklima; ili dok hodaju ulicom po suncu otvorenih kišobrana, pevajući „Singin’ in the Rain”. Jednom, kada je stariji dečak još bio beba, isповраćao mi se u cipelu, a ja to nisam primetio sve dok nisam seo u taksi na putu za aerodrom.

Ako dođem kući a deca nisu tu, čak i ako imam puno posla cunjam iz sobe u sobu, čekajući da se njihova lica pojave na vratima i da svet ponovo oživi od njihove haotične energije.

Šta može da bude važnije od toga? Izgubljen na polovini svog života i bez pravog doma, kakvo to iskustvo zamišljam da ću pretpostaviti ovome? Do sada sam imao obilje emotivnog iskustva sa muškarcima, ženama, kolegama, roditeljima, poznanicima. Čitam, razmišljam i govorim već godinama. Kako će mi sve to noćas pomoći? Možda bi trebalo da budem zadivljen činjenicom da se nisam vezao za stvari, da sam dovoljno opušten i slobodan da mogu da odem ujutru. Ali, za šta sam to slobodan? Vrhovnu slobodu

svakako treba odabrati, za razliku od slobode prema obavezama koje čoveka vezuju za život – angažuju ga.

Ova zbrka me neće ostaviti na miru. Ali, bolje će mi biti da do jutra donesem odluke oko izvesnih stvari. Ne smem da skliznem u samosažaljenje, barem ne duže nego što je to neophodno. Ustanovio sam da me ne izluđuju moja razna raspoloženja, već njihova dubina i neodređeno trajanje. Ako sam malo neraspoložen, uplašim se dugogodišnje depresije. Kada je moja nekadašnja devojka Nina postajala daleka i oštra, bio sam ubeđen da se trajno udaljava od mene.

Večeras u meni preovladava osećanje straha od budućnosti. Barem je bolje, rekao bi čovek, plašiti se nečega nego se dosađivati, a život bez ljubavi je kao dugotrajna dosada. Možda se plašim, ali nisam ciničan. Trudim se da budem odlučan. Ne brini, večeras ću isterati stvari na čistac.

Treba da porazmislim i o onome što volim u vezi sa životom i drugim ljudima. Inače će mi se budućnost pretvoriti u pustopoljinu, uskraćujući mogućnost pre nego što se bilo šta i desi. Lako je usmrtniti se i bez umiranja. Nažalost, da bi se dospelo do budućnosti mora se živeti u sadašnjosti.

Dok razmatram ove stvari, pomislim na nekoliko ljudi koji su celog života očigledno potišteni, a prihvatili su svoju relativnu nesreću kao da im je suđena. Koliko sam ukupno vremena protraćio na svoje brojne depresije? Najmanje tri godine. Duže, koliko mi se čini, od mog celokupnog seksualnog užitka sabranog zajedno.

Ohrabrujem sebe da treba da razmišl'am o zadovoljstvima u kojima uživa slobodan muškarac u Londonu, o onome čemu mogu da se radujem. Moji sinovi me gledaju, pošto sam počeo da se kikoćem za sebe. Pre neku noć Viktor je otišao u bar, sreo neku ženu sa jezikom probodenim alkicom koja ga je pozvala u svoje potkrovlje u istočnom delu grada. Ona voli da je vezuju; ima svu opremu. Alkica mu krstari po mošnjicama kao, kako kaže, metak sa okruglim tanetom. Šale se oko ključeva koje su zaturili. Zaboletela su ga krsta.

On zove sutradan u nepristojno vreme i uporno zahteva da se nađemo na doručku kako bi mi sve to ispričao. Ja ga obaveštavam da je dadilja, kao što to s njima biva, izgubila želju za životom i da je teško naći bejbi-siterku tako rano ujutru. Ali, na kraju stižem u kafić, srećan što sam se izvukao i što meni neko donosi doručak, umesto da kao obično jurcam okolo sa kriškama tosta s džemom koje neizbežno završavaju na podu, s namazanom stranom okrenutom nadole.

Viktor ne propušta nijedan detalj.

„A šta si ti radio?“, pita me na kraju učtivo.

Uzdihem. Nosio sam staru trenerku i pio pivo u krevetu, kašljao, pušio i preko slušalica slušao neki Betovenov kvartet iz poznijeg perioda.

On i ta žena se nikada nisu ponovo sreli. Većinu večeri Viktor obično sam gleda TV, s poslužavnikom sa safaladom i pomfritom na kolenima, uz još poneki marinirani crni luk.

Još jedan prijatelj: zaobljeni, sredovečan alkoholičar, inače računovođa. Zavidim mu na entuzijazmu dok priča o životu od kojeg ga, trenutno, razdvaja brak. Usrdno se potrudio da se po prvi put nauživa tinejdžerske slobode. Ostavlja ženu, kupuje donji veš, losion za posle brijanja, dugmiće za manžetne, narukvicu i boju za kosu. Pokazuje mi se.

Oči mi se šire, usta otvaraju.

Konačno kažem: „Izgledaš bolje nego ikada.“

„Pun si podrške, kao i uvek“, kaže on. „Hvala, hvala.“

Rukujemo se i on kreće put klubova za samce i barova za razvedene. Sreće ženu, ali ga ona želi samo u svojoj bračnoj postelji, ne bi li nautila mužu. Sreće drugu. Podsećaš me na nekoga; kaže mu ona; na nekog grobara, kako se ispostavlja. Moj razjareni prijatelj joj odgovara da nije došao po *njeno* telo. Uskoro uviđa da mu je, u njegovim godinama, daleko važnije nego nekad s kim provodi vreme. Ono što je želeo nekada ne želi sada. Primećuje takođe da ljudi stareći postaju iščašeni, i da ih je previše da bi ih shvatio.

„Da li da se vratim ženi?“, pita on.

„Probaj”, kažem ja, stručnjak za ovakve savete.

Ali, ona ga zagleda sumnjičavo, iščuđava se zašto mu je kosa poprimila boju plavog patlidžana i pita se da li je ugravirao svoje ima na narukvici da bi mogli da ga identifikuju u slučaju nesreće. Shvatila je da je život bez njega moguć.

Dečaci su zaspali. Nosim ih gore, jednog po jednog. Leže jedan do drugoga ispod šarenih jorgana. Upravo se spremam da ih poljubim, kada primećujem da su im oči otvorene. Zadržavam dah. Ja sam liberalan roditelj, bojim se svojih povremenih izliva gneva. Uvek zažalim zbog svoje preterane uzdržanosti. Ne bih želeo da me se plaše; ne bih želeo da se plaše bilo koga. Ne želim da slomim ili obeshrabrim bilo šta u njima. Međutim, povremeno hoću da veruju da sam ja glavni. Ubrzo skaču s kreveta na krevet. Kad su stigli do vrata, pošto sam previše umoran da bi ih vijao, primoran sam da progovorim „ljutitim” glasom. Ne shvatam zašto toliko odugovlače da odu na spavanje. Mesecima mi je vrhunac dana bio u iščekivanju nesvesnog stanja. Barem žale što je svaki dan prošao, baš kao i ja, ali drugačije. Večeras moji dečaci i ja želimo isto: više života.

„Ako budete ležali mirno, čitaću vam”, kažem ja.

Gledaju me sumnjičavo, ali ja nalazim knjigu i pravim sebi mesto između njih. Pružaju se preko mene, šutirajući jedan drugog s vremena na vreme.

Priča je okrutna, kao i većina dečijih priča, a jedan od likova je drvoseča, kao u većini priča za decu. Ali, ovde se svakako radi o običnoj porodici od koje otac nije pobegao. Dečaci već tako dobro znaju priču da mogu da primete kada pomalo preskačem ili pokušavam da nešto izmislim. Kad prestanu da zapitkuju, spuštam knjigu, iskradam se iz sobe i gasim svetlo. Onda se vraćam, pronalazim njihova lica među pokrivačima, i ljubim ih. Slušam spolja kako dišu. Kad bih mogao ovde da prestojim celu noć. A onda ih čujem kako se sašaptavaju i kikoću.

Stare žene, stara priča.

Od ranih dana, počev od devojčica, a naročito učiteljica u školi, gledao sam žene po radnjama, na ulici, u autobusu, na zabavama i

pitao se kako bi to bilo biti s njima, kakva bi sve zadovoljstva mogla da se rasplamsaju među nama. U školi bih bacao olovku ispod katedre za kojom je sedela učiteljica, da bih se zavlačio ispod i zagledao joj noge. Nesuvisla priroda obrazovnog sistema omogućavala mi je da razvijem naglašeno zanimanje za devojačke suknje – za njihov materijal i tkanje, i da li su nabrane, široke ili uske – i na kojim mestima. Suknje, kao i pozorišne zavese kasnije, poticale su moju znatiželju. Hteo sam da znam šta je ispod njih. Trebalo je čekati, ali je postojala mogućnost. Suknja je bila prenosni objekat; i stvar za sebe, kao i sredstvo da se dospe negde drugde. To je postala moja paradigma važnog znanja. Svet je suknja koju želim da zadignem.

Kasnije sam zamišljao da sa svakom ženom mogu da počnem iznova. Nije bilo prošlosti. Mogu da budem drugačija osoba, ako ne i sasvim nova, na neko vreme. Žene sam koristio i kao zaštitu od drugih ljudi. Ma gde bio, ako sam priljubljen uz ženu koja mi nešto šapuće i želi me, mogao sam da držim svet na bezbednom odstojanju. Mogao sam da prestanem da želim druge žene. U isto vreme, voleo sam da stalno imam otvorene opcije; želja za drugim ženama me je sprečavala da se izložim i postanem podložan ljubavi prema samo jednoj ženi. Ima opasnosti u dubokoj spoznaji.

Nikakvo iznenađenje da je Suzan jedina žena, pored Majke, s kojom praktično ništa ne mogu da radim. Ali sada, kada je sasvim izvesno da mogu da razgovaram sa ženama bez straha od želje za njima, nisam siguran da mogu da dodirnem nekoga kao pre – lakomisleno. Posle određenog starosnog doba seks nikada ne može da bude slučajan. Ne bih mogao da tražim tako malo. Položiti ruku na nečije telo, ili priljubiti usta uz nečije usne – kakva je to obaveza! Odabrati nekoga znači razotkriti ceo život. A to je i poziv da te neko razotkrije!

Možda se upravo to i desilo sa Ninom. Jednog dana neka devojka prođe pored tebe i ti je poželiš. Vraćao sam se na taj trenutak toliko puta. Vraćali bismo mu se zajedno, opet i iznova, sa radošću i zbunjeni. Ja sam se sećao kako je bila visoka i vitka; a tu je i i onaj

potres, žestok potres, kad smo se sreli, i susreli. Nešto njeno je promenilo sve. Ali, ja sam osećao želju prema ljudima i ranije, a o njoj nisam ništa znao. Bila je iz drugog sveta. U izvesnim godinama ne želite da se stvari dešavaju tako slučajno. Želite da verujete da znate šta radite. Možda je to objašnjenje za ono što sam učinio.

*

Ijen, moj mladi prijatelj homoseksualac, voleo je da stoji sa mnom ispred stanice metroa gde bih leti gledao jata devojaka, pošto bih završio s poslom za taj dan, negde u vreme ručka. Neka mesta su garantovala više zanimanja od drugih. On je to zvao „prizorom impotentnosti“. On bi razmenio pogled s nekim i krenuo, dok sam ja čekao, ili otišao negde na kafu. Ponekad se jebao sa petoricom na dan, zavladeći ruku do lakata u muškarce kojima nikada ne bi video lice. Svake noći, tokom cele nedelje, bilo je orgija na koje je mogao da ode.

„Nikada nisam shvatao svu tu buku koju vi hetero likovi pravite oko nevernosti“, umeo je da kaže. „Radi se samo o jebanju.“

„Jebanje nešto znači“, odgovarao bih ja. Ali šta? Dodavao sam: „Da bi bilo lepote, svakako mora da bude i misterije.“

„Tamo gde su drugi ljudi, tu je uvek i misterija“, glasio je njegov odgovor.

Suzan je već postavila sto. Otvaram vino i sipam ga. Čovek iz prodavnice rekao je da je vino pitko. Ovih dana sve mi je pitko.

Suzan donosi hranu i stavlja je na sto. Ovlaš pregledavam novine. Dok jede, ona uključuje TV, stavlja naočare i naginje se napred da bi gledala nekakvu sapunicu.

„O, Bože“, govori, kada se nešto dogodi.

Od buke osećam pritisak u glavi. Čovek bi pomislio, ako hoće porodičnu dramu, mogla bi da pogleda i preko stola.

Ali, ja gledam u stranu, na drvo u bašti, grafiku na zidu, žudeći za nečim lepim ili brižljivo napravljenim. Počeo sam da mrzim televiziju kao i druge medije. Bio sam mlad kada je rokenrol – apoteoza prkosne ispraznosti – predstavljao novost. Bio je buntovan i ustao je protiv ustaljenosti i mrtvila. I televizija je bila novitet

tokom cele moje mladosti – svi ti treperavi svetovi koji su se primali u jednoj sobi, Otac koji me je terao da držim antenu kraj prozora, stojeći na prstima. Svakih nekoliko meseci stizalo je nešto novo i blistavo: kola, frižider, mašina za pranje veša, telefon. I neko vreme, svaka nova stvar nas je opčinjavala. Dodirivali bismo je i piljili u nju barem po dve nedelje. Bili smo kao i svi drugi, čak i ispred nekih. Mislili smo – ne znam zašto – da će stvari biti dovoljne.

Sada se gnušam toga da budem bombardovan vulgarnošću, ispraznošću i ponavljanjem. Imam prijatelje na televiziji. Neprestano govore o svojim poslovima i platama, o politici u koju su umešani, i o javnosti, sa kojom se nikada ne sreću. Ali ako uključite TV i sednete u nadi da ćete videti nešto kvalitetno, razočaraćete se – u stvari, razbeseneće vas maltretiranje, agresija i nasilna demokratizacija intelekta. Isključujem ga; bunim se protiv pobune.

Pulsira mi neki nerv u oku. Ruke kao da mi se tresu. Osećam se prazno, razdraženih živaca, kao da sam doživeo nekakav koban ubod. Moje telo zna šta se dešava. Ako sam sada preplašen. osećaću ću se još gore sutra, prekosutra i narednih dana. I sve to u ime nekakvog oslobađanja. Ali, strašna osećanja nestaju posle nekog vremena – to je jedna od strašnih stvari koja ih odlikuje.

Na studijama sam sreo jednu ženu koja je bila tužna kao i ja, ako ne i tužnija. Šest godina, pre nego što sam upoznao Suzan, živeli smo zajedno. Sada mi to izgleda kao dug period. Ali, tada sam mislio da će biti vremena za sve. Spavali smo u istom krevetu svake noći, kuvali i jeli zajedno. Naši prijatelji su nas zdravo za gotovo smatrali kao jedno, iako smo povremeno imali i druge ljubavnike. Upraznjavali smo seks otprilike jednom mesečno. Bilo je to krajem sedamdesetih, veze su bile opuštene i lagodne, kao da je postojao neki sporazum da sputavanje redovnošću kod ljudi izaziva duševne poremećaje. Mislim da sam smatrao da je monogamija nepotrebna ako nemate dece.

Hoću da kažem da me miris mimoze podseća na nju. Hoću da kažem da će uvek biti sa mnom, na neki način. Ali, to je prošlo, a ona je neoplakana prava ljubav.

Ali, Nina mi ne silazi s uma. Još uvek ne mogu da je pustim da ode. Teram se da jedem. Biće mi potrebna snaga narednih nekoliko dana. Ali, paradajz nikada nije imao ovako nepodnošljiv ukus. Suzan mi odjednom dodiruje lice vrhovima prstiju.

„Ti“, kaže ona.

„Da?“

Možda je osetila brzinu i pometnju mojih misli.

„Samo ti, Džej. U redu je. Samo to.“

Zurim u nju. Zapanjen sam nežnošću ovog gesta. Pitam se da li me nekako, negde, voli. A ako je čovek dovoljno srećan da bude voljen onda svakako treba to da ceni. Očekivao sam prepirku. To bi me svakako navelo da napustim kuću noćas. Ali, znam da to moram da učinim trezan i pri zdravoj pameti, a ne da izletim kroz vrata uskipteo, halucinirajući ili u želji da nekoga ubijem.

Noćas želim da budem samo onoliko lud koliko odlučim; ništa luđi, molim.

Ovo mi nije prvo bekstvo. Vidite, bežao sam i ranije. Kao dečak, sedeo sam u svojoj spavaćoj sobi s rukama preko ušiju dok su moji roditelji dole besneli jedno na drugo, uveren da će jedno ubiti drugo a zatim izvršiti samoubistvo. Zamišljao sam sebe kako odlazim kao Dik Vittington, s zavežljajem od maramice na tufne na štapu preko ramena. Ali, nikada nisam mogao da odlučim kuda da krenem. Razmišljao sam da se zaputim gore, na sever, ali mi je *Bili Lažov* bio jedan od najomiljenijih filmova i znao sam da su nezadovoljnici sa severa, kad god su to mogli, bežali na jug.

Nekoliko godina kasnije, jednog turobnog popodneva, jedan prijatelj i ja smo izašli iz kuće i uzeli voz sa Vaterloa prema obali, a zatim brod za ostrvo Vajt, gde smo očekivali da ćemo zateći Boba Dilana kako peva „Podzemni nostalgični bluz“. Cele noći smo ležali na kišici koja je rominjala u majicama ofarbanim u koncentričnim krugovima i izlizanim farmerkama, da bismo se vratili kući sutradan, razočarani i preplašeni. Moja majka je uzviknula: „Šta si to uradio?“ kad sam ponovo ušao u kuću. Ja sam promrmljao: „Nikad više isti, nikad više isti.“

Bio sam u pravu. O mom izletu brujala je cela škola. To mi je podiglo ugled kod hipika, koji su me ranije prezirali. Pozvali su me na zabavu gde sam upoznao njihovu grupu – devojčice i dečake iz tog kraja, od trinaest do sedamnaest godina, koji su većinu večeri i sve vikende provodili zajedno. Pušili su hašiš, ili „šit“ kako su ga zvali, i uzimali LSD, čak i na časovima. U kućama odsutnih roditelja, zabave su se pretvarale u orgije, na kojima su devojčice i dečaci otvoreno kopulirali i menjali partnere. Većina dece je, poput mene, bežala od nečega: od svojih kuća. Naučio sam da baš i ne mora da se pravi društvo roditeljima. Možeš i da izađeš. Jedan dobar nastavnik pokazao mi je pesmu Toma Gana „U pokretu“, koju sam iscepao iz knjige i nosio u zadnjem džepu leviski. Na zabavama bih legao na pod i recitovao je. „Čovek je uvek bliže kada ne miruje.“

Mora se ići.

Opet.

Nakon što smo pospremili, Suzan seda za sto da ispiše pozivnice za zabavu naših dečaka. Zatim, dok pravi spisak za kupovinu sledeće nedelje, kaže: „Koja jela bi voleo?“

„Ne želim sada o tome da razmišljam.“

„Koji ukus sladoleda trenutno najviše voliš? Je l' sa hrskavim orasima ili vanilu?“

„Ne znam.“

Ona kaže; „Ne liči na tebe da ne možeš da pričaš o hrani.“

„Ne.“

Razmišljam o tome koliko je dobro poznajem. Način na koji krivi glavu u jednu stranu i grimasa koju pravi kada se koncentriše. Tako je sigurno izgledala i kada je sa jedanaest godina radila kontrolni zadatak. Nema sumnje da će slično izgledati i u sedamdesetoj kada, nepromenjenih gestova i pokreta, bude pisala pismo jednom od naših sinova.

Kako bih je opisao? Karakterističan prizor bio bi onaj u kojem kao devojčurak ustaje rano da bi učila u spavaćoj sobi, nadvijena nad stolom kao i sada. Pripremala bi se za školu, spremala sendviče i izlazila iz kuće, dok joj roditelj« spavaju. Uspela je da se upiše na

Kembridž, gde se potrudila da upozna najbistrije ljude. Ona je promišljena u svojim prijateljstvima, kao i u svemu drugom.

Iako postojimo istovremeno u svim uzrastima, ne mogu da kažem da sam u njoj ikada video devojčicu. Ona je efikasna, organizovana žena. Naši frižideri i zamrzivači puni su supa, povrća, vina, sireva i sladoleda; cveće i grmlje u vrtu nose oznake; dečija odeća je oprana, ispeglana i uredno složena. Svakoga dana primamo isporuke časopisa, knjiga, alkoholnih pića, hrane i, često, nameštaja. Staza ispred naše kuće je svojevrsni defile za razne uslužne delatnosti.

Tu su i ljudi koji dolaze da čiste kuću peglaju košulje, održavaju vrt i potkresuju drveće, kao i dadilje, bejbi-siterke, vaspitačice i guvernante, da i ne pominjem masere, dekoratere, akupunkturologe, finansijske savetnike, profesore klavira, računovođe, katkad dilere droge i one koji treba da organizuju sve ovo gore, i ponešto od donjeg. Kada brojni aparati prestanu da rade dolaze ljudi da ih poprave, po jedan za svaki. Na tabli su kredom ispisana sedmična uputstva, neka od njih podvučena. Suzan stalno razmišlja kako da poboljša stvari ovde. Ona će imati i čvrste, promišljene sudove o najnovijim filmovima i muzici. U krevetu čita kuvare.

Kao pripadnik niže srednje klase iz predgrađa, gde se stapaju siromaštvo i ambicija, shvatam koliko je dobro srednjoj klasi i kakav zaseban, zapečaćen svet ona nastanjuje. Oni o tome ćute, i to s razlogom; i oni se osećaju krivim, ali se trude da od svega dobiju ono najbolje, o da.

Kao i kod svakog drugog posla, i u braku se ubrzo uspostavi prihvaćena podela rada i pravilnik o poslovanju. Ali, parovi nikada nisu sigurni da li oboje igraju po istim pravilima, ili su ih možda promenili preko noći, a da o tome nisu obavestili onog drugog.

Nije me opčinila njena oštroumnost ili lepota. Tu nikada nije bilo velike strasti - možda je upravo u tome stvar. Ali, bilo je uživanja. Uglavnom mi se dopala njena uobičajena spretnost i sposobnost da se izbori. Nije bila bespomoćna pred svetom, kao što sam se ja osećao. Bila je direktna i čvrsta; znala je kako da obavi stvari. Zavidim joj na njenoj sposobnosti, voleo bih da posedujem bar

polovinu od toga. Po cenu da se osećam slabim, omogućio sam joj da bude jaka. Da sam bio dovoljno jak i sposoban, ona mi ne bi ni bila potrebna, i morali bismo da se rastanemo.

Suzan je suviše razborita da bi želela previše moći, ali je na poslu jasna i izričita. Nije joj teško da ljude koji nemaju dovoljno samopouzdanja nagna da se osećaju nedelotvornim. Ona ne zna kako da ih zaštiti od sopstvene napetosti i žestine, i ne može da shvati kako ja mogu da vidim i onu drugu stranu. Na kraju krajeva, pametnija je od većine svojih kolega, a i više radi. Poput mnogih devojaka koje su vaspitavane da budu dobre i da se lepo ponašaju, ona voli da ugodi. Možda su zbog toga mlade žene toliko podesne za današnji poslovni svet. One su u njemu dobrodošle. Ne radi se o tome da Suzan ne ume da bude nemilosrdna, napeta, budući da mora da bude takva, da bi prikrila svoju saosećajnu stranu. Međutim, ambicija bez imaginacije uvek ispadne nezgrapna.

Za razliku od mene, ona ne mozga neprestano o lepotama i dubinama svoga uma. Njoj je čak zanimljivo kako je samosvest zapravo ugađanje samom sebi. Raspon njenih osećanja je uzak; nju bi bilo sramota da se prepusti svojim raspoloženjima. Zato većinu najličnijih stvari čuva za sebe, iz straha šta bi drugi, a naročito ona sama, mogli da pomisle. Reći ću ovu čudnu stvar. Zbog toga što se nikada nije razočarala ili izgubila iluzije – nikada se nije zgrozila pred sopstvenim životom, nikada ne bi zapala u unutrašnji kaos – nije se promenila.

Ali, da bi održala poredak stvari ona može da bude džangrizava i striktna, s tvrdim oklopom bez imalo ljupkosti. S njom morate da pripazite: retko će zaplakati, ali će padati u vatru.

Ona je na neki čudan način vezana i za sitnu, a kada joj prilike to dozvole, i za krupniju aristokratiju. Nemam ništa protiv malo snobizma, kao što se ne može prigovoriti nekim jetkijim taštinama – one su, naprosto, zabavne. Ali, ona gaji naklonost prema svakome ko ima bilo kakvu titulu, kao što neke devojke radije izlaze sa bubnjarima nego, recimo, basistima. Meni je ta vezanost čudna jer se radi o klasi koja nije čak ni trula, već potpuno nezanimljiva.

Očigledno čovek mora da trpi svakojake iritantne skolonosti kod drugih, ali šta se zbiva u onim situacijama kada uopšte ne možemo da dokučimo onog drugog?

U stanju sam, kad sam raspoložen, da je nasmejem, naročito na njen račun, što predstavlja svojevrsnu ljubav, jer je neko nešto prepoznao u njoj. Mislim da mi zavidi na bezbrižnosti. Nisam siguran u koju drugu svrhu služim, iako sam joj stalno i neodložno potreban. Pošto sam imao majku koja mi baš nije bila od velike koristi, žena koju nisam mogao ni da izlečim ni da povredim, dopadalo mi se da sam nekom potreban.

Ali, gurali su me u prikrajak jer nisam imao sopstveno mišljenje, zato što sam se navikao da prihvatam stvari, a sutra ujutru ćemo se uz poljubac rastati.

U stvari, zaboravimo poljubac.

Bojim se usamljenosti, bojim se drugih ljudi, bojim se...

„Molim?“, kažem ja.

Suzan govori – traži da donesem svoj podsetnik.

„Zašto?“, pitam.

„Zašto? Samo ga donesi, ako nemaš ništa protiv. Samo ga donesi!“

„Nemoj tako sa mnom da razgovaraš. Tako si gruba.“

„Previše sam umorna da bih se raspravljala oko podsetnika. Deca se bude u šest. Ja ću ceo dan biti na poslu. Šta ti obično radiš popodne? Verovatno spavaš!“

Ja kažem: „Nisi previše umoma da dižeš glas.“

„To je jedini način da te nateram da nešto uradiš.“

„Ne, nije.“

„Isrpljuješ me.“

„I ti mene.“

Mogao bih da je udarim. Shvatila bi tada. Ali, kod kuće uvek vodimo politiku. Premda sam na ivici da kažem: „Suzan, zar ne razumeš, zar ti nije jasno, od svih noći koje smo proveli zajedno, ova nam je poslednja – poslednja od svih?“

Moja srdžba, obično suzdržana, može da bude okrutna i osvetnička. Rado bih obznanio svoje namere u ovakvim trenucima,

samo da postignem lako zadovoljenje.

Ali, trebalo bi da budem zadovoljan. Svakako ne bih želeo da ove noći otkrijem kako smo Suzan i ja zaista stvoreni jedno za drugo.

Promrmljao sam: „Dobro, dobro, doneću ga.”

„Konačno.”

Odmahujem glavom prema njoj.

Ponekad se povinujem onome što Suzan želi, ali nekako apsurdno i parodično, nadajući se da će shvatiti koliko je budalastom doživljavam. Ali, ona to ne shvata i, što me posebno nervira, moja saradnja joj godi.

Sedim ispred nje sa svojim podsetnikom, prevrćući njegove stranice. Posle današnjeg dana stranice su prazne. Ostavio sam prostora do kraja života.

„Deca sada izgledaju divno, zar ne?”, kaže ona.

„Zdravi su i srećni.”

„Voliš ih, zar ne?”

„Svim srcem.”

Otrfknula je prezrivo. „Ne mogu da zamislim da se ti u bilo šta unosiš srcem.”

Priča koliko se raduje vikendu koji smo planirali da provedemo van grada. Odsešćemo u seoskom hotelu u kojem smo bili pre nekoliko godina, kada je po prvi put zatrudnela. Bilo je toplo vreme. Veslao sam s njom po jezeru. Jeli smo dagnje i čitali novine na plaži. Bićemo sami, bez dece, i moći ćemo da se ispričamo.

„Šta ćemo da ponesemo za čitanje?”, pita ona.

„Naći ću nešto u mojoj radnoj sobi posle”, kažem ja.

„Odmor će nam prijati. Znam da su se stvari ovde zaoštrile.”

„Misliš?”

„Smrknut si i nemoj da se pretvaraš. Ali... mogli bismo da popričamo o nekim stvarima.”

„Kojim stvarima?”

Ona kaže: „O svemu ovome.” Odmahnula je rukama. „Mislim da moramo.”

Uzdržava se. „Nekada si bio tako nežan i osećajan. I sada si, sa decom.” Podseća me da se u blizini seoskog hotela organizuju istorijske šetnje i da ima zamkova. „I molim te”, kaže ona, „hoćeš li se ovog puta setiti da poneseš foto-aparat?”

„Probaću.”

„Ne samo da si potpuno beskoristan, već i ne želiš da imaš moje slike, zar ne?”

„Ponekad želim.”

Ona kaže: „Ne, ne želiš. Nikada se ne ponudiš.”

„Ne, ne nudim se.”

„To je grozno. Trebalo bi da držiš moju sliku na radnom stolu, kao što ja držim tvoju.”

Ja kažem: „Fotografije me ne zanimaju. A i ti nisi tako sujetna kao ja.”

„To je tačno.”

Hodam gore-dole s pićem u ruci, sav usplahiren. Ona ne obraća pažnju. Za nju je ovo samo još jedno veče.

Strah je nešto što prepoznajem. Moje detinjstvo još uvek ima ukus straha: sati, dani i meseci straha. Strah od roditelja, tetki i stričeva, sveštenika, policije i nastavnika, od šutiranja, zlostavljanja i vređanja od strane druge dece. Strah da ne zapadnem u nevolju, da će me otkriti, strah da ću biti strogo kažnjen, isprebijan, ignorisan, zaključan, otključan, kao i od mnogih drugih kazni koje su okruživale svaki moj pokušaj. Tu je bio i strah od onog što hoćeš, mrziš i želiš; strah od sopstvenog besa, strah od odmazde i istrebljenja. Postoji navika, ustaljeni običaji i moral, kao i strah od onog što bi mogao da postaneš. Nije ni čudo što se navikneš da radiš ono što ti govore da treba da radiš dok u sebi praviš skrovište, i živiš tajnim životom. Možda su zbog toga priče o špijunima i dvostrukim životima toliko privlačne. U svakom slučaju, pravo je čudo da iko ikada uradi nešto originalno.

Primećujem da mi ponovo nešto priča. „Uzgred, zvao je Viktor.”

„Stvarno? Je l' ostavio poruku?”

„Hteo je da zna kada ćeš doći.”

Gleda u mene.

„Dobro“, kažem ja. „Hvala.“

Posle kratke stanke, ona kaže: „Zašto ne viđaš više ljudi? Mislim, pravih ljudi, ne samo Viktora?“

„Ne mogu da podnesem da me dekoncentrišu“, kažem ja. „Moj unutrašnji život je previše živ.“

Trebalo je da dodam: nosim dosta glasova u sebi kojima moram da poklonim pažnju.

„Ne mogu da zamislim o čemu ti to razmišljaš“, kaže ona. Onda se nasmejala. „Nisi mnogo jeo. Pantalone ti vise. Stalno ti spadaju. Izgledaš kao neki zidar.“

„Izvini.“

„Izvini? Nemoj da mi se izvinjavaš. Zvučiš patetično.“

„Ponekad sam takav.“

Progundala je nešto. Posle nekoliko trenutaka ustaje.

„Stavi sudove u mašinu“, kaže ona. „Nemoj samo da ih sklanjaš u stranu da bi ih ja pospremila.“

„Staviću ih u mašinu kada mi bude odgovaralo.“

„Što znači nikad.“ A onda kaže: „Je l' dolaziš gore?“

Gledam je upitno i sa zanimanjem, pitajući se da li misli na seks – sigurno ima više od mesec dana otkako smo se tucali – ili namerava da čitamo. Ja volim knjige, ali ne želim da se svlačim zbog njih.

„Evo sad ću“, kažem ja.

„Sav si u nekom nemiru.“

„Stvarno?“

„U tim si godinama.“

„Biće da je to.“

Odrasli su mi to govorili kad sam bio dete. „To je samo faza.“

Za neke ljude – kao što su budisti – ceo život je samo jedna faza.

*

Asif uživa u vikendima. Povremeno viđam njegovu porodicu na stazi kraj kanala nedeljom ujutru, decu sa žutim kacigama na stražnjim sedištima bicikala koje voze odrasli, kako kreću na izlet.

Na studijama je bio najpametniji na našoj godini, pa smo ga smatrali skoro mučenikom zato što je postao nastavnik.

Ali, on nikada nije želeo ništa drugo. Ubrzo nakon diplomskog ispita on i Nadžma su se venčali. Jedno od njegove dece provelo je mesece u bolnici i imalo je sreće da preživi. Asif je zbog toga skoro sišao s uma. Dete se očigledno oporavilo, ali on nikada nije zaboravio šta je zamalo izgubio.

On ne dolazi često u grad; od gužve i buke zavrti mu se u glavi. Ali, kada on i ja idemo na ručak u spomen na stare dane, insistiram da to bude u centru grada. Sa stanice ga odvodim na bučna mesta gde ima mladih pomodnih žena u tesno priljubljenoj odeći.

„U kakvu si me ovo galeriju slika doveo!“, kaže on, trljajući šake. „Je l' ti ovako provodiš život?“

„Aha.“

Skrećem mu pažnju na njihove sklonosti i obaveštavam ga da više vole zrele muškarce.

„Zar tako nešto postoji?“, kaže on. „I da li si siguran? Jesi li ih sve isprobao?“

„Spremam se. Šampanjac?“

„Samo jednu čašu.“

„Moraću da naručim bocu.“

Vodimo razgovore o knjigama i politici, i o zajedničkim prijateljima sa studija. Naterao sam ga da prizna da razmišlja kako li bi to izgledalo s nekim drugim telom. Ali onda zamišlja svoju ženu kako stavlja cveće na sto dok ga čeka. Kaže da je gleda s druge strane kreveta u negližeu, dok troje dece spava među njima.

Sećam se kako mi je opisivao koliko uživa da joj liže pičku. Očigledno i dalje rokće i srče tamo dole satima, posle toliko vremena, pitajući se da li će mu duša izaći kroz njene uši. Oni masiraju jedno drugom stopala kokosovim uljem. U dnevnoj sobi njihove stolice su okrenute jedna naspram drugoj. Kad ne razgovaraju o deci ili važnim svakodnevnim pitanjima, čitaju Kristinu Roseti naglas.

„Za pet godina“, kaže on, „preselićemo se u novu kuću!“

Kada žudi – a nije budala – on žudi za onim što već ima, da igra u istom kriket timu sa svojim sinom, da u vrtu ima jezerce sa žabama, ili da ode na obilazak Velikog kanjona. Lako je smeјati se buržujskoј sreći. Kakve još sreće postoje? Asif je redak čovek, ne plaši se da prizna koliko se raduje.

Jednog popodneva otišao sam u njegovu kuću po svoju decu. Dok su se igrali u vrtu, Nadžma je crtala voštanim bojama za kuhinjskim stolom. Volim da razgledam voštane boje, i da njima šaram po velikim listovima papira u boji. Ali, taj spokoj me je ispunio nemirom, ne znam zašto. Nisam mogao da sedim mirno jer sam želeo da je poljubim i odvučem u spavaću sobu, čime bih, kako mi se činilo, sve upropastio, ili podvrgao proveru ili, pak, pokušao da vidim šta to tu ima, u čemu je tajna.

U Asifovoj sreći nema mesta za mene. Posle izvesnog vremena nas dvojica možemo samo da se osmehujemo jedan drugom. S njim ne mogu da se dokačim, kao sa Viktorom. Mene privlače nesreća i rane. Tada mogu da razumem i da budem od koristi. Atmosfera sveopšte depresije i turobnost srednje temperature pomažu mi da se osećam kao kod kuće. Ako te privlači nesreća, nikada nećeš ostati bez prijatelja.

Kad bih samo opet mogao da joj vidim lice. A nemam čak ni sliku.

*

Po Aristotelu, cilj života je „uspešna delatnost” ili sreća, što je za njega nerazdvojivo od zadovoljstva, mada ne i isto. Od moje nesreće niko nema koristi; ni Suzan, ni deca, ni ja sam. Ali, možda je sreća – to stanje ispunjenosti, u kojem čovek ima sve, pa čak i muziku – ukus koji se stiče. Ja ga sigurno nisam stekao u ovoj kući. Možda ga nisam ni tražio ili nisam sebi dopustio da ga osetim. Nema sumnje, bilo je prilika. Onog popodneva kada je... njihova nasmešena lica. Njena ruka dok mi...

Ali, ipak, baršunaste zavese, mek sir, zanimljiv posao i dečaci koji mogu da trče do besvesti – sve to nije dovoljno. A ako nije, onda nije. Ne može se živeti sa tim. Svet je stvoren od naše mašte; naše ga oči oživljavaju, a naše ruke daju mu obhk. Želja ga potiče na bujanje;

smisao je u onome što udahneš u njega, a ne u onom što od njega uzmeš. Možeš da vidiš samo ono što si sklon da vidiš, i ništa više. Mi moramo da stvaramo novo.

Asif poseduje integritet i principe. Bez preteranog razmetanja, on se ne stidi da kaže u šta veruje. Odbacio je sav onaj cinizam iz osamdesetih. Njegova verovanja daju mu stabilnost, smisao i središte. On zna gde je; svet mu je uvek prepoznatljiv. Ali, zašto ljudi koji imaju uspeha u porodičnom životu moraju da budu samozadovoljni i da pretpostavljaju kako je to jedini način da se živi, kao da su svi ostali nedolični? Zašto ih ne bi optužili da su slabi u promiskuitetu?

I ja imam integritet, siguran sam u to. Teško je to objasniti. Očekujem od njega da zna koliko sam pošten, bez upuštanja u detalje. Valjda sada želim da budem privržen nečemu drugom. Ili nekom drugom. Da, sebi. Kada su stvari sa Suzan krenule naopako? Kad sam otvorio oči; kada sam odlučio da progledam.

Pre nekoliko meseci otišli smo u njegovu radnu sobu i ja sam ga zamolio da kaže Suzan kako sam bio s njim dok sam bio s Ninom.

Bio je zaprepašćen.

„Ali nemoj da me moliš da radim to.”

„Šta?”

„Da lažem za tebe”, rekao je.

„Zar nismo prijatelji?”, rekao sam ja. „To je razumna laž. Suzan sumnja u mene. Zbog toga je nesrećna.”

Odmahnuo je glavom. „Previše si se navikao da stalno bude po tvome. Ti je činiš nesrećnom.”

„Zainteresovao sam se za drugu”, rekao sam ja.

„Ko je ona?”

Malo sam mu pričao n svojim odnosima sa ženama; on je zamišljao tako fantastične veze da nisam hteo da mu kvarim iluziju. Jednom mi je rekao: „Podsećaš me na nekoga ko čita samo prvo poglavlje knjige. Ti nikada ne otkrivaš šta se dešava posle.”

Postavljao mi je pitanja, od kojih je prvo bilo: „Koliko ima godina?”

Lice mu je imalo izraz vidljivog gađenja, kao da je pokušavao da popije mleko koje se ukiselilo.

„Onda je samo seks u pitanju.”

„Ima i toga”, rekao sam.

„Ah brak je bitka, strašno putovanje, godišnje doba u paklu i razlog zbog kojeg se živi. Moraš da budeš opremljen na svim područjima, ne samo u seksu.”

„Da”, rekao sam, prigušenim glasom. „Znam.”

Eh, treba biti opremljen na svim područjima.

Posle izvesnih godina, ima samo izvesnih ljudi kojima, pod izvesnim okolnostima, dopuštamo da se vole. U poslednje vreme Majka se šali kako želi mlađeg muškarca, pa čak i zagleda momke na ulici i kaže: „Ovaj je lep”. Ježim se od toga. Staramajka, u osamdesetoj godini, pronašla je ljubavnika s kojim se držala za ruke. Počela je da stavlja parfem i da nosi minđuše. Mislila je da će nam biti drago što nije više sama. Sa koliko žara čak i oni najbuntovniji među nama zahtevaju da se strogo poštuju ustaljeni običaji! Ali, Asifova omiljena opera je *Don Đovani*, a *Ana Karenjina* i *Madam Bovari* su mu najdraži romani. Sve sama svedočanstva strasti i izdaje!

Ljudi ne vole da previše uživaš; smatraju da to ne valja za tebe. Možeš da počneš da priželjkuješ to sve vreme. Kako je nemirna želja! Taj đavo nikad ne spava i nema mira. Želja je bezobrazna i nije u skladu sa našim idealima, zbog čega su nam upravo toliko i potrebni. Želja se ruga svim ljudskim težnjama i čini ih vrednim. Želja je prvobitni anarhista i tajni agent – nije čudo što ljudi žele da je zarobe i drže na sigurnom. I baš kad pomislimo da smo podjarmili želju, ona nas izneveri ili nas ispuni nadom. Želja me zasmehava, zato što pravi budalu od svih nas. Pa ipak, bolje biti budala nego fašista.

Kad sam, onako apstraktno, načeo temu razdvajanja, Asif je rekao: Još mogu i da shvatim zašto bi neko ostavio supružnika, ali ne mogu da razumem kako neko može da ostavi svoju decu. Meni je i sam odlazak na posao kao *Sofijin izbor*.”

Muškarci su ti koji moraju da odu. Njih zbog toga krive, kao što će kriviti i mene. Shvatam nužnost okrivljavanja – u tome postoji ideja da bi neko, kada bi imao volje, hrabrosti ili osećaja dužnosti, pozeleo da se ponaša drugačije. Mora da postoji, negde, svesno moralno narušavanje više nego anarhija, kako bi se očuvala ideja pravičnosti i smisla ovog sveta.

Možda će Asif sve to da posmatra kao smrt nekog poznanika – kakva budala je bio što je umro. To svakako nije greška koju bi čovek učinio protiv sebe! Zadrhtaće i osetiće sreću što se to njemu nije desilo. A onda će da razmišlja o žabama.

Ti si sedela u svojoj stolici. Bilo je to na onom mestu gde smo otišli, onako nasumice, u Sohou. Tražio sam ga jutros, da bih ga zapamtio. Nekako sam se nadao da ćeš sedeti tamo, čekajući me.

Tog dana, oboje izgubljeni u svojim smutnjama, jedva da smo i razgovarali. A onda si zadenula kosu iza ušiju, tako da sam mogao da ti vidim lice.

Rekla si: „Ako me želiš, evo me. Možeš me imati.“

Možeš me imati, možeš.

Ali, to je bilo nekada.

*

Udobne stolice, stari sagovi, metri knjiga, brojne slike i gomile CD-ova stvaraju umirujuću tišinu. Uvek sam imao ovakvu sobu ili kabinet.

Ovde čitam i pravim beleške, ali ne radim kod kuće. Poslednjih deset godina iznajmljujem kancelariju jednu autobusku stanicu od kuće, mesto koje je potpuno svedeno i prazno, po mogućstvu s pogledom na stepenište s kojeg nešto curi. Radim u kratkim naletima, bez prekida, na adaptacijama i originalnim scenarijima za televiziju i film. Dosta koračam gore-dole, ako već ne hodam ulicama.

Više sam inženjer nego umetnik, mada sam, pošto sam se nešto više ostvario, primetio da više unosim sebe u ove priče nego ranije. Sada želim da moj rad ima veću težinu. Ali, do trenutka kada uobličim neki komad veći deo umetničkog već je ostvaren. Potreban je

izvestan talenat da se prave scene rasporede pravim redosledom. Organizacija posla je mnogo važnija nego što ljudi misle. Da su samo pisci u prošlosti mogli da vide kako će u budućnosti sve pisane priče da se prenose na ekran, to bi uštedelo mnogo vremena ljudima kao što sam ja. „Pretvaraš zlato u blato“, što bi rekao Asif.

Vadim svoju vikend-torbu iz ormara i otvaram je. Zurim u njeno dno, a onda je stavljam na glavu. Šta nosiš kada se više nikada nećeš vratiti? Ubacujem knjigu u torbu - nešto od Strindberga što sam proučavao - a zatim vraćam knjigu na policu.

Stojim tu beskrajno dugo gledajući oko sebe. Plašim se da će mi postati suviše udobno u rođenoj kući kao da ću, ako sednem, izgubiti želju da bilo šta promenim. Iznad radnog stola stoji polica na kojoj čuvam svoje nagrade i priznanja. Suzan kaže da zbog toga ova prostorija izgleda kao zubarska čekaonica.

Popis, možda.

Radni sto - koji su mi roditelji kupili kad sam spremao maturske ispite - koji sam vucarao od skvota do skvota, preko zajedničkih kuća i opštinskih stanova, dok nije završio ovde, u prvoj imovini koju posedujem. Značajna odluka, podići hipoteku. To je kao da više nikada nećeš moći da se „seliš“.

Ostaviću radni sto dečacima. A knjige? Ne mogu ni da ih ponovo čitam, a ni da ih izbacim napolje. Proveo sam dovoljno vremena s glavom izgubljenom nad nekom stranicom, nešto iz dužnosti, nešto iz zadovoljstva, nešto u potrazi za potporom koju samo živ čovek može da pruži. Često sam pravio grešku, u mlađim danima, da počnem knjigu iz početka i da je pročitam skroz do kraja.

Neko vreme sam bio i nekakav marksista, iako više ne mogu da se setim razlike između svih varijanti - gramšisti, lenjinisti, hegelijanci, maoisti, altiserijanci. U ono vreme te fine razlike bile su krupne kao, na primer, razlika između vešanja i streljanja.

Veoma me je zanimala i istorija: E.P. Tomson, Hobsbom, Hil. Imao sam strica koji je, u srednjim godinama, postao „stručnjak“ za rimsku istoriju i proveo godine učeći naizust „klasike“. A opet, pred kraj života, pored toga što nije zapamtio ni deseti deo svega toga,

nije bio u stanju čak ni da se priseti zbog čega ili zbog koga je težio za takvom učenošću.

Možete reći da se bez opšte kulture ništa ne može shvatiti. Ali, opšta kultura me nikuda ne vodi ove noći. Ne mogu da odagnam svoju usamljenost i čežnju.

Moram da učinim nešto. Ali šta?

Na studijama sam delio stan sa prijateljem, zgodnim, inteligentnim čovekom, koji je znao danima da sedi za stolom sa paklom cigareta kao jedinom razonodom. Ljudi su mogli da ulaze i izlaze iz stana; mogli su biti uznemireni ili nesrećni, ili su mogli želeti uzbuđenje, seks. A on bi svejednako sedeo tamo. Ne znam da li je bio potišten, ravnodušan ili stoik. Ali, zavideo sam mu. Ne radeći ništa, čekao je. On i ja smo razmatrali mogućnost da živimo nd zobenih pahuljica, dva puta dnevno za jelo, s pomorandžom za ručak. Ustanovili smo da na takvoj ishrani može da se živi nedeljama a da se ne naruši zdravlje, pa ni izgled. Očekujem da čujem jednog dana kako se ubio.

Ali, biti sposoban da podneseš sopstveni um, sačekati dok se unutrašnja oluja nepodnošljivih misli ne istutnji, ostavljajući te da razmišljaš o krhotinama uz izvesno razumevanje – to je stanje duha kojem se može zavideti.

Šta me buni više od svega? Činjenica da sam se borio sa istim pitanjima i opsesijama, i istim dosadnim i jalovim odgovorima, tako dugo, poslednjih deset godina, a da nisam iskusio nikakvo veće znanje, ili bilo kakvo oslobođenje od potrebe da saznam, kao miš na točku. Kako da se pokrenem iznad svega ovoga? Iseljavam se. Prekid je proboj i provala. A to je već nešto.

*

Čovek greši, zanosi se na stranputicu, skreće s pravog puta. Kad bi mogao da posmatra svoj bedan napredak kao eksperiment, bez želje za nemogućom sigurnošću – ništa zanimljivo ne dešava se bez drskosti – možda bi mogao da se postigne nekakav mir.

Naravno, može da se eksperimentiše sa sopstvenim životom. Možda to ne bi trebalo raditi sa životima drugih ljudi.

Volim da šetam do škole u vreme ručka sa svojim dugokosim sinovima, da ih vučem sa sobom i šalim se sa njima. Ali, čim uđemo na viktorijansko igralište, vonj i nepopustljiv izgled učiteljice – njen glas dopire do ulice – podseća me na jalovost. Kada bi učiteljica razgovarala sa mnom kao što to čini sa mojim starijim sinom, raspalio bih je preko lica. Neko hrabriji bi odveo dečake kući. Ali, ja ih ostavljam i iskradam se iza ćoška, u tihi pab, na vrč ginisa, gde čitam novine i pušim cigarete, srećan što se radi o njima a ne o meni.

Ja nisam obraćao pažnju na svoje učiteljice. Dosađivale su mi i plašile me, osim ako mi njihove noge to nisu donekle nadoknađivale. Ali, tokom prvih nedelja na studijama doživeo sam šok, koji mi je probudio pažnju. Morao sam da se vratim kući i pročitam knjige tipa *Nauči sam* i *Dečiji vodič kroz...* Kada nije bilo prinude a misli počele da lutaju, latio bih se Platona, Dekarta, Hjuma, Kanta, Marksa, Frojda, Sartra.

Filozofija je bila formalna, apstraktna, hladna. Izabrao sam je jer sam voleo književnost, a nisam želeo priče koje su zatrovane teoretisanjem. Za mene je to bilo kao hrana koju je sažvakao neko drugi. Spreman sam da ponovo ozbiljno studiram – muziku, poeziju, istoriju. U ovim godinama, konačno se prizivajući pameti kao ljudsko biće, nisam završio sa učenjem. Znam da se više ne stidim sopstvenog neznanja, niti se plašim da volim neke stvari.

Na studijama smo odlazili u pozorište nekoliko puta nedeljno, pošto su prijatelji iz mog društva radili kao garderoberi i vratari u Rojal kortu, u novootvorenom Narodnom pozorištu, i u RSC-u u Oldviču. Za vreme pauze kupio bih devojke iz publike. Za vreme dosadnijih komada iskradale bi se i razgovarale sa mnom. Nikada nisam video da je neko u podređenom položaju odbio žene. U stvari, neki ljudi vas smatraju još „izvornijim“ ako ste na podređenijem položaju. Ljudi se boje prevelike moći drugih. Ali, kad sam dospevao do tih žena nikada zaista nisam znao šta da radim s njima.

*

Još uvek se držim uspravno, ali se nešto pomera, a ja bih radije da se ne pomera. Da, to sam ja. Kao da se kolebam.

Sedim mirno nekoliko minuta, glave u šakama, dišući duboko, nadajući se nekom dubokom spokoju. Tokom jednog našeg burnog perioda, Suzan i ja smo odlazili na časove joge u sali na kraju ulice. U toj grupi je bilo mnogo privlačnih žena, većina u šarenim trikoima, a sve su zauzimale izazovne poze koje su se odslikavale u uglačanim ogledalima. U takvim okolnostima doživljavao sam beskrajno odsustvo želje kao iskušenje s kojim se trebalo izboriti. Dok su nam se duše uznosile u nirvanu kroz zajednički „oommm“, penis mi je pritiskao šorts kao da hoće da kaže: „Ne zaboravi da sam i ja ovde!“ Seksualno oslobođenje je najviši stepen misticizma koji većina ljudi može da dostigne.

Ma jebi ga, ostaviću sve ovde. Moji sinovi će, tumarajući po ovoj zaboravljenoj sobi, otkriti, možda i greškom, blago koje im je potrebno.

Posle škole ili gimnazije, u spavaćoj sobi bih nanizao Očeve ploče s klasikom na osovину gramofona, pa bi simfonije padale pod iglu, jedna po jedna, sve do večere. U to vreme bilo je buntovno voleti muziku koja nije zvučala bolje ako se puštala glasnije.

Zatim bih, nemiran za svojim radnim stolom, okružen očevim policama s knjigama, posezao za njima i uzimao po nekoliko. Otac je, kao i ostali muškarci iz našeg kraja, trošio većinu energije i vremena na posao koji nije donosio zadovoljstvo. Vreme je bilo dragoceno i on mi je usađio strah od dangubljenja. Ali, dok sam listao i mozgao za radnim stolom, shvatio sam da je upravo dokoličarenje često najbolji način da se nešto uradi.

Zažaliću zbog gubitka ove sobe. Jer, iako me nikada nisu naučili umeću samovanja, već sam morao da ga učim sam, ono mi je postalo neophodno kao i Bitlsi, poljupci u potiljak i ljubaznost. Ovde mogu da sledim zamah sopstvenih misli dok čitam, pišem, pevam, igram, razmišljam o prošlosti i dangubim. Ovde sam istraživao svoje maglovite slutnje, i uobličavao nejasne ali neodložne zamisli. Ne govorim o zadovoljstvima tihovanja, rada ili dokolice, već gubitka sebe samog.

Ali u ovoj sobi sam, kasno noću, kada bi ona i deca zaspali, a ja sedeo ovde i slušao zvuke sa ulice, uvideo koliko čeznem za kontaktom i negom. Nikada nisam pronašao način da uživam u dokoličarenju sa Suzan. Njen um je uvek zaposlen. Treba uvažavati svakoga ko živi sa snagom i duhom. Ali, u njenoj aktivnosti ima nečeg očajničkog, kao da je njen rad drži u jednom komadu. Ja, u neku ruku, od svega želim manje.

Znam koliko su očevi neophodni dečacima. Ja sam visio okačen svom ocu o ruku dok je obilazio knjižare, penjao se uz lestve i stajao na stepenice da bi dohvatio polutrula izdanja. „Hajdemo, hajdemo...“, govorio bih ja.

Kako nas prošlost u potpunosti obuzima. Mi živimo sve naše dane odjednom. Ja još uvek volim Tatine omiljene pisce, mahom evropske spisatelje devetnaestog veka, a posebno Ruse. Likove kao što su Gorio, Vronski, madam Ranevskaja, Nana, Žilijen Sorel, osećam kao deo sebe. Očeve primerke pokloniću dečacima. Otac me je vodio da gledam ratne filmove i kriket. Kad god bih se pojavio u njegovoj sobi lice bi mu se razvedrilo. Voleo je da me poljubi. Godinama smo se družili. On je, više od bilo koga drugog, bio osoba kojom sam hteo da se oženim. Želeo sam da hodam, govorim, smejem se i oblačim kao on. Moji sinovi su isti u odnosu na mene, ponavljaju moje izraze svojim tanušnim glasićima, gledaju u mene s divljenjem i tuku se da bi seli pored mene. A ja ih napuštam. Šta bi Otac pomislio o tome?

Ono što je Nini bilo neprijatno kod mene, meni je bilo neprijatno kod njega. Još uvek ne nosim rukavice dok čitam novine, kao što je činio Otac da ne bi isprljao ruke. Ali poznajem mnoge prodavce iz kraja, i kucam im na prozore u prolazu, zaustavljam ih i postavljam im pitanja o najsitnijim detaljima iz njihovih života. Otac je pozivao u kuću svakog verskog fanatika koji bi prošao tuda sa cegerom punim pamfleta i s njim zapodevao žustru raspravu.

Ali, meni nedostaje njegova ljubaznost. Od svih vrlina ta mi je najdraža, pogotovu zato jer se ne smatra moralnim odličjem, već darom. Nina mi je uvek govorila da sam ljubazan; rekla mi je da sam

savršen muškarac za nju i da imam sve što bi mogla da poželi. Da li bi još uvek to rekla?

Mlađi sin mi je, nosa priljubljenog o zglob moje ruke dok smo prošle nedelje šetali ulicom, rekao: „Tata, mirišeš na tebe.”

Uzdravlje, moram da idem.

Otac, koji je pokojan već šest godina, užasnua bi se nad mojim kukavičkim iskradanjem. Takvo napuštanje bi mu delovalo u najmanju ruku nečasno. Suzan je znala da ode kod njega kad smo se svađali, i on bi stajao na njenu stranu, telefonirao mi i govorio: „Ne budi okrutan, dečko.” Govorio je da je ona „sve u jednom”. Imala je sve što sam mogao da poželim. Tata je napustio svoju majku u dvadeset prvoj godini i nikada je više nije video. Nije odobravao odlaske, voleo je da bude kavaljer. Nije shvatao da žene umeju da se brinu o sebi. Muškarac poseduje snagu i mora da bude zaštitnik.

Otac je takođe verovao u privrženost. Za njega je optužba za nevernost bila isto kao da ti neko kaže da si lopov. Ali, čemu je on bio privržen? Na kraju krajeva, kada se to zahteva, uvek može da se nađe nešto za šta se vezuje tvrdokorna vera. On je verovatno bio privržen samoj ideji o privrženosti, iz straha da bi bez nje svet bio lišen saosećanja, a čovek prepušten na milost i nemilost.

Otac je bio državni službenik koji je kasnije radio kao činovnik u Skotland Jardu, za policiju. Izjutra, i preko vikenda, pisao je romane. Mora da ih je dovršio pet ili šest. Nekoliko njih se dopalo izdavačima, ali nijedan nije bio objavljen. Nisu bili sasvim loši, ali ni jako dobri. Nikada nije odustajao; to je bilo jedino čime je oduvek želeo da se bavi. Knjiga na njegovom noćnom ormariću na koricama je imala sliku sredovečnog pisca kako sedi na gomili knjiga, s priručnom pisaćom mašinom na kolenu. Bila je to knjiga *Nazovimo to iskustvom*, od Erskina Koldvela. Ispod autorovog imena pisalo je: „Razotkriva tajne života i književnog uspeha velikog pisca”. Pisac je izgledao iskusno; proputovao je svetom, i bio spreman da produži i dalje. Bio je žilav. Eto, takav je bio pisac.

Neuspeh je učvršćivao očevu rešenost. Bio je, rekao bih, i hrabar i lud u isti mah. Želeo je da budem lekar, a ja sam ražmišljao o tome,

ali verovatno samo zato što sam bio poštovalac Čehova, a otac je voleo Samerseta Moma. Na kraju mi je tata rekao da nema smisla upustiti se u nešto što mi do kraja života ne bi pričinjavalo zadovoljstvo. Bio je mudar u tom smislu. Bio sam spretan i uspešan nekoliko godina po završetku studija. Ne znam da li se radilo o umešnosti, triku ili talentu. Bila je to zagonetka i za njega, i za mene. Umetnost je laka onima koji su u stanju da se njome bave, a nemoguća onima koji to nisu.

Šta mi je pokazao očev život? Da je život borba, a da te ta borba ne vodi nikuda i da za nju ne dobijaš ni priznanje, a ni nagradu. U braku ima malo zadovoljstva; za njega je potrebna poprilična izdržljivost, kao kod posla koji čovek mrzi da radi. Ne možeš da ga ostaviš, a ne možeš ni da uživaš. I on i majka bili su ozlojeđeni, nijedno od njih dvoje nije bilo sposobno da pronade način da dobije ono što želi, ma šta to bilo. Uprkos tome, bili su lojalni i verni jedno drugom. Nelojalni i neverni sebi samima. Ili sam ja to nešto pogrešno shvatio?

Prelazim rukom preko CD-ova nagomilanih na svakoj raspoloživoj površini. Klasika, iz svih perioda, sa mračnim Betovenom, Bože moj; džez, uglavnom iz pedesetih; bluz, rokenrol i pop, s naglaskom na sredinu šezdesetih i rane sedamdesete. Dosta pank. Mislim da me privlačio zbog mržnje. Sjajna je to muzika, ali čovek baš ne bi poželeo da je sluša.

Viktor tamo ima malo muzike, i svega nekoliko knjiga. U kući je imao samo Bibliju, ali je niko nije čitao, čak ni Solomonovu pesmu. Sada idem s njim po prodavnicama ploča, a on prebire po CD-ovima. „Ko je ovo? Šta je ovo?“, pita me stalno.

Njega odlikuje šarmantna bespomoćnost, koja je probudila moj entuzijizam. Poveo sam ga da upozna mog prijatelja koji ima radnju. Kupio je neboplavo odelo koje svakako šokira ali ne izaziva gnev, osim u izvesnim jeftinim rupama. Išatirao je kosu. Još malo pa će izgledati kao nekakav jazavac, zato sam ga odvratio od minduše. Ali, suzdržavam se od preteranog radovanja i mogu da kažem samo ovo: svaki pomak u mudrosti iziskuje priličnu dozu besramnosti.

Sredinom pedesetih parovi iz niže srednje klase nisu se razilazili. Moji roditelji ostali su pod istim krovom celoga života. Majka je bila samo delimično prisutna. Veći deo vremena je samo sedela, nepokretna i gojazna, u svojoj stolici. Jedva da je i govorila – osim da bi se svađala; nikada nikoga nije dodirivala i često je plakala, mrzeći sebe i sve nas: kao živi mrtvac. Nije se umivala; po svim sobama bilo je paučine; tanjiri i posuđe bili su masni. Skoro da se nismo presvlačili. Bilo kakav napor predstavljao je problem i ona je živela na rubu panike, kao da će sve svakog časa da ode u propast. Povremeno su se javljali ostaci života, poneki osmeh ili šala, pa čak i razgovor. Ali, to je bilo retko i od nje nije ništa ostalo. Dugo vremena imao sam čudan osećaj da me podseća na nekoga koga sam nekada poznavao.

Bila je svesna toga, u neku ruku.

„Sebična“, tako je sebe nazivala, jer je toliko patila da je bila u stanju da misli samo na sebe. Nije umela da uživa u drugim ljudima, u svetu, ili u sopstvenom telu. Bojao sam se da joj priđem, jer sa takvom majkom nikada ne znaš da li će te oterati, ili će te zagrliti i izljubiti. Moje postojanje je bila smetnja. Budući da sam bio teret, ili smetnja, nisam mogao da je zamolim za bilo šta. Iako me nije volela, ipak sam bio uzrok njene brige. A ja sam se brinuo zbog njene zabrinutosti. Strahovanje nas je, kao lisicama, prikovalo jedno za drugo. Imali smo bar nešto zajedničko.

Kad sam bio nominovan za Oskara, nazvao sam je da joj to kažem, a ona mi je rekla: „Zar ćeš morati da ideš čak u Ameriku? To je jako daleko.“

„Hvala ti što brineš“, rekao sam ja.

Kada smo poodrasli, utanjili smo s novcem. Otac je odbio da potraži još jedan posao i nije želeo da se preseli u neki drugi kraj zemlje. Ništa nije smelo da se desi ako on to nije „mislio“. Majka je bila prisiljena da pronađe posao. Opsluživala je školske kuhinje: radila je po fabrikama i kancelarijama; radila je u nekoj prodavnici. Mislim da su prinuda i drugi ljudi za nju bili bolji nego da sedi kod kuće.

Onog dana kada sam počeo da živim sa svojom tužnom devojkom u Londonu, otišao sam kući da pokupim svoje stvari. Mislio sam da mi je to prvi i poslednji put da napuštam kuću. Nisam znao da će mi to preći u naviku. Moji roditelji sedeli su u zasebnim foteljama i gledali me kako iznosim svoje ploče. Šta im je preostajalo da učine? Zar ih nisam učinio beznačajnim?

Ali, kada smo moj brat i ja otišli, naši roditelji su počeli da odlaze u umetničke galerije, u bioskop, u šetnje i na duge odmore. Iznova su se zainteresovali jedno za drugo, i nisu mogli da se zasite života. Viktor kaže da kada jednom svetla ljubavi zgasnu nikada više ne možeš da im vratiš sjaj, kao što ne možeš da podgreješ sufle. Ali, moji roditelji su prošli kroz mrak i pronašli novu prisnost.

Zar ne možeš onda i ti da se malo založiš? Suzan me je često optuživala da se nedovoljno zalažem. To su govorili i moji nastavnici, da se ne koncentrišem. Ali ja se *jesam* koncentrisao. Smatram da je um uvek skoncentrisan – na nešto što ga zanima. Suknje, vicevi, kriket i pop-muzika, u mom slučaju. Uprkos sebi samima, mi znamo šta volimo, a naše greške i izleti na stranputicu su prosvetljenja. Možda je vredno jedino ono što ne tražimo – kao što je Ninino lice i milovanja njenih dugih prstiju.

Insistiram da se to što ne volim Suzan shvati kao slabost, kao moj neuspeh i moja odgovornost. Ali, u čemu je smisao mog odlaska ako se ovaj neuspeh ponovi sa svakom ženom? Šta ako je to, recimo, kao neka bolest koju prenosiš svakome koga sretnješ? Zar ne bi trebalo da držim torbe stalno spakovane kod svakih vrata iza kojih pronađem utočište?

Ne želim da mislim na to.

Moja torba leži na podu.

Biće mi potrebne pisaljke i papir na mom putovanju. Ne želim da propustim ili izgubim bilo koje bitno osećanje. Proganjaću sopstvena osećanja kao neki detektiv, prateći trag koji navodi na zločin, pišući dok čitam sebe iznutra. Želim apsolutnu iskrenost koja se ne sastoji samo od toga da se kaže kako je neko grozan. Kako volim da pišem? Mekim perom i tvrdog kurca – a ne obrnuto.

Volim svakakav papir: bež, beo, žut; debeo, tanak, na linije, prazan. U ormaru imam najmanje pedeset beležnica, od kojih me je svaka, u trenutku kada sam ih kupovao, ispunila uzbuđenjem onog što bi moglo biti izrečeno, otkrivenih novih misli. Svaka ima list belog papira koji služi kao podmetač između stranica i sve su prazne, osim prve strane, na kojoj sam obično napisao nešto poput „U ovu beležnicu zapisivaću sve što mi padne na pamet, a posle izvesnog vremena videću sopstvenu sliku kako se pomalja, sačinjena od značajnih fragmenata...” A onda – ništa. Zaledim se, kao što to biva kada stvari postaju nedopustivo zanimljive.

Pokušavao sam da svaku beležnicu posvetim nekoj različitoj temi: knjigama koje čitam, razmišljanjima o politici, problemima koje imam sa majkom, Suzan, trenutnim ljubavnicama, itd. Ali, kada počnem, zaokupi me ispiranje penkala kojima pušta komorica za mastilo, pa ih ponovo punim, isprobavam pera i iščuđavam se zašto im napajanje nije najbolje. Malo je još takvih Luzetnih alatki kao što je penkalo koje klizi po dobrom papiru, možda kao prst preko mlade kože.

Ali, ja sam nekako stvoren za mahnito, nekontrolisano škrabanje po parčićima upotrebljene hartije starim hemijskama i kratkim, mekim olovkama.

Kad smo bili deca, ponekad su nam zadavali za domaći da napišemo sastav na temu „Šta sam danas radio”. Sada se osećam kao da pravim spisak: sve ono što danas nisam uradio. Ono što nisam uradio u životu.

Razmišljam o ljudima koje poznajem (kasnije bih mogao da zapišem njihova imena u prikladnu beležnicu) i pitam se ko od njih ume dobro da živi. Ako je život umeće onda je reč o čudnom umeću, koje obuhvata sve, a posebno odvažno zadovoljstvo. Njegov razvijeni oblik ohuhvatao bi izvestan broj isprepletanih kvaliteta: inteligenciju, šarm, srećnu ruku, neusiljenu vrlinu, ruku pod ruku sa mudročću, dobrim ukusom, znanjem, razumevanjem i prepoznavanjem strahovanja i sukoba kao dela života. Bogatstvo ne bi bilo obavezno, ali inteligencija da se prikupi tamo gde je to nužno

već bi. Ljudi kojih mogu da se setim, a koji žive sa darom su oni koji imaju slobodne živote, smišljaju krupne planove i gledaju kako se ispunjavaju. Oni su, ujedno, i najbolji za društvo.

Viktor i ja smo pre neki dan bili u našem omiljenom baru i gledali fudbal na televiziji. On je rekao: „Kad pomislim kako smo moja žena i ja provodili sve one jalove i mučne noći i godine, uopšte ne mogu to da shvatim. Možda je u pitanju bio nekakav ludi idealizam. Dao sam obećanje koje moram da ispunim po svaku cenu. Ali zašto? Svet se nikako neće oporaviti od kraja mog braka. Moja vera u sve biće potpuno uništena. Verovao sam u to, a da nisam ni znao koliko sam verovao. Radilo se o slepoj, glupavoj poslušnosti i pokoravanju. Verovatno je to bila jedina vrsta religiozne vere koju sam gajio. Nekada sam smatrao da u sebi nosim neki radikalizam, a nisam mogao da uništim to što me je najviše vezivalo. Da uništim? Nisam bio u stanju to ni da primetim.

Dragi Bože, nauči me da budem bezbrižan.

*

Hajde. Napred.

Šta begunci nose sa sobom? To je bitno. Trebalo bi da napravim spisak, kao što me je učila Suzan. Kod Viktora neće biti prikladnog mesta gde bih mogao da stavim odeću. Prilično sam sitničav kad su takve stvari u pitanju. Bilo bi bolje da većinu stvari ostavim ovde. Ali, ako Suzan ima imalo sluha, mogla bi da iseče moj sako od Vivijan Vestvud. Bilo bi obeshrabrujuće ako bi moj odlazak prošao neopaženo – izvesna mera delirijuma od suštinske je važnosti. Što se pak cipela tiče, ne mogu da ih ponesem previše, ali će mi trebati nešto što je i elegantno i udobno, kako bih imao samopouzdanje.

Imam nekoliko odela, od kojih mi je svako omiljeno u različitim prilikama i volim da ih oblačim kada izlazim na ručak, što je događaj kojem se radujem celo prepodne, pošto tada po prvi put tokom dana postajem svestan drugih ljudi. Ove nedelje dopada mi se odelo na preklop sa sitnim prugama i četiri dugmeta. Pantalone idu u špic, sa ravnim prednjim džepovima. Nosim ih sa tamnoplavim mokasinama od antilopa. Nisu upadljive, ali kad ih nosim osećam se

autoritativno. Ubeđen sam da će me prvog uslužiti u prodavnicama i da mogu da razgovaram s ljudima sa visine. Biće mi potrebne za sve one barove i restorane u koje ću odlaziti sa Viktorom, da ublaže njegov nebeskoplavi rekvizit. Ali, ne mogu tako da hodam naokolo svaki dan. Biće mi potrebna i druga odeća.

Pre neki dan sam kupio braon karirano odelo, lagani, letnji komad, da se oraspoložim. Mora da se prepravi, a isporučiće ga tek za nekoliko dana. Kupio sam i košulje, ali se ne sećam koliko komada i koje su boje. Ne mogu ostati ovde samo zbog toga; moraću da nazovem radnju i da im javim da mi pošalju stvari na drugu adresu. Ionako ne mogu još da ih nosim. A dok otopli, ja već odavno neću biti tu.

Skidam fotografiju Džona Lenona s njegovim autogramom i puštam je da sklizne u moju praznu torbu. To je nešto što treba poneti. I pregršt CD-ova. Alfreda Brendela ili Emil Žilel? Marvina Geja ili Otisa Redinga? Možda bi trebalo da podsetim sebe da se iskradam krišom, a ne da nastupam na *Diskovima sa napuštenog ostrva*. A ipak, još uvek ne mogu da čujem početak „Bluza mačora litalice“, a da me ne obuzme želja da stopiram do Španije sa nekom tinejdžerkom. I ja sam skloniji da slušam Hot Retse, nego da čitam Sartra, Kamija, Joneska, Beketa i ostale poete samotnosti i pustoši koji su me okrepljivali kao mladića. Verovatno je u ljudskoj prirodi da smo suštinski usamljeni i da ćemo umreti sami. Ali noćas, dok stojim ovde, toliko želim da se vinem napolje da bih mogao da probijem prozor šakom.

Strpljenje je vrlina samo kod dece i zatvorenika. Ni Suzan ni ja nismo impulsivni. U stilu srednje klase, dok su se drugi razbacivali i rasipali – kako sam samu zavideo na svakoj produženoj razuzdanosti – nas dvoje smo planirali i suzdržavali lakoumnost da bismo dobili sve što imamo. Imao sam učitelja koji je znao da kaže da svaka nova godina obrazovanja dodaje pet hiljada funti na doživotni prihod. Bio sam u stanju da ustanem u pet, izađem iz kuće i budem za radnim stolom u petnaest do šest. Isticao sam se u odricanju od stvari koje volim – nije nimalo zabavno dlći ruke od

stvari koje nisu zabavne. Kada bi me uhvatilo rastrojstvo, tragao sam za zadovoljstvima kojima bih se mogao prepustiti.. Ali Viktor – ili se radi o njegovom terapeutu, danas je lako pomešati te zaverenike – kaže da trpeljivost može da postane i rđava navika. Da, odložiću odlaganje. Izaći ću s tim na kraj. Hoću to sada!

Već neko vreme pijem. Spustiću flašu s pivom, posle ovog gutljaja.

Kako malo neposrednosti ima, kad se čovek osvrne oko sebe. Moramo da ističemo različitost stvari na posredan način. Kakav je sve to suvišan i prestrašen ples, kao da su naša osećanja oružje koje može da ubije, a reći njihovi meci. Otići ću gore, sestiti na rub kreveta i reći Suzan nepokolebljivo i iskreno da se spremam da odem. Ne mogu ovde da ostanem još jednu noć. U čemu je svrha? Kako je apsurdno misliti da je ovo nešto za šta čovek može da se pripremi! Postoji samo nepoznato i moje suočavanje s njim. Spakovaću se, poljubiti decu i otići! Obaviću to i otići.

Da!

Moja deca vršljaju po kutijama sa igračkama, bacajući u stranu one koje su nekada voleli da bi izvukli one koje im još uvek drže pažnju. Ja sam isti takav sa knjigama, muzikom, slikama, novinama. Možemo li da radimo to i s ljudima? To bi se smatralo površnim. Moramo da postupamo prema drugim ljudima kao da su stvarni. Ali, jesu li?

A opet, zbog čega mislim da bi trebalo da imam to što želim? Zar možemo neprestano da zamenjujemo ljude koji nam ne pružaju ono što nam treba? Mora da postoje i druge mogućnosti za održavanje – kroz slike, knjige, ples – pa čak i kroz sebe. Ipak, svi ovi oblici su prožeti zanosom ljubavi i želje, i stvoreni su iz njih.

Suzan, koja je četiri godine mlađa od mene, smatra da živimo u sebičnom vremenu. Ona govori o duhovnom tačerizmu, po kojem ljudi ne zavise jedni od drugih. Ljubav je, u naše doba, slobodno tržište: pročešljaj i kupi, uzmi i izaberi, unajmi i odbaci, kako ti volja. Nema seksualne ili društvene sigurnosti; svako mora da se brine o sebi, ili ne. Ispunjenje, samoispoljavanje i 'kreativnost' su jedine vrednosti.

Suzan bi rekla da su nam potrebne i druge društvene forme. Koje su to forme? Verovatno one neprijatne: dužnost, žrtvovanje, obaveza prema drugima, samodisciplina.

Kada izgovara takve stvari, pitam se da li smo mi jedna posebno povlašćena i razmažena generacija. Između lišavanja u posleratnoj nemaštini i okrutnosti osamdesetih, bili smo čeda nedužnog potrošačkog duha i baštinici sloboda za koje su se izborili naši buntovni matorci krajem šezdesetih. Imali smo slobodno, vrhunsko i donekle lenjo školovanje. Zatim smo pet godina primali potporu da bismo se bavili svojom vajnom politikom, pre nego što bismo otpočeli da radimo na medijima i da dosta zarađujemo. Nisu nas previše sputavali moral ili religija. Muzika, ples i jebanje bez griže savesti bili su naši totemi. Hvalisali smo se da smo najslobodniji u istoriji ljudskog roda.

Kao i hipici, prezirali smo materijalizam. Ali, bili smo manje isprazni od prvobitnih „glavešina“. Ako smo napustili školu da bismo postali stolari ili baštovani, činili smo to jer smo hteli da podelimo iskustvo radničke klase. Bili smo revnosna i moralna generacija, sa strogim strategijama. Bili smo poslednja generacija koja je branila komunizam. Poznajem ljude koji su išli na godišnji odmor u Albaniju; kažu da su plaže tamo izvanredne. Jedan moj poznanik podržao je Sovjetski savez na dan kada su okupirali Avganistan.

Odbacivali smo i prezirali tačerizam, ali smo bili do te mere zarobljeni vlastitim ideološkim opsesijama da nismo uviđali njegovu draž. Što ne znači da se nismo borili protiv njega. Imali smo štrajk rudara i borbe kod Vepinga. Posle toga, ostali smo obeshrabreni i zbunjeni. Ubrzo nismo znali u šta verujemo. Neki su ostali u okrilju levice; drugi su se povukli u politiku seksa; neki su postali tačeristi. Bili smo ona vrsta ljudi koja je pravila zaleđe Laburističkoj partiji.

Pa ipak, uzdizanje pohlepe nikada nisam shvatao kao politički kredo. Zašto bi bilo ko zasnivao neki politički program na nezadovoljstvu bez dna i nemogućnosti sreće? Možda je u tome bila njegova čar: obećanje raskoši koje je zapravo isticalo beskrajn rad.

Moji prijatelji i ja razgovaramo o kulturi, našim duhovnim sferama i poslu. Ali, sada retko pričamo o tome šta bi moglo biti; na delu su prilagođavanja ali ne i revolucija. Dosta je bilo revolucija. Ako nam je Marks bio rodonačelnik, ideolog prve polovine veka, Frojd je postao naš novi otac, kada smo počeli da se okrećemo ka unutra. Izvesno je da je svet u kojem trošimo naše dane na poslu, u ljubavi, u našim hobijima, u sportu – svet drugih ljudi, koji je opisan jezikom izvedenim iz analize. Većina mojih prijatelja kao da provodi vreme na leđima, spavajući, jebući se, ili se podvrgavajući terapiji i razgovarajući o svojim „odnosima“ preko telefona.

Žene su, po mom mišljenju, imale sreću da su otišle odjednom u dva pravca, u sebe same i u spoljašnji svet istorije. One su preispitale svoje živote više od nas; eksperimentisale su; one interesantne promenile su više toga nego mi. Šta je preostalo? Slobode koje Nina uzima zdravo za gotovo, slobodna devojka koja švrlja po gradu. Sve je apsorbovano.

Nikada se nisam venčao sa Suzan. Nekoliko puta mi je to predlagala, u različitim raspoloženjima, nadajući se, kako mi se čini, da će me pokrenuti ili zabaviti nekim od njih. Možda me je odvratilo to što je ona volela svadbe, i to što joj se dopađao šifon i one debele pozivnice od kartona sa ugraviranim slovima. Svakako sam uživao u tome što je zbog mene bila jedina neudata žena u njenoj grupi prijateljica sa studija. Naučila je da njena ljubav zahteva i žrtvu. U svakom slučaju, ipak sam uzeo zdravo za gotovo da je odbijanje venčanja bila neophodna pobuna. Porodica je delovala kao puka mašina za tlačenje i izobličavanje slobodnih jedinki. Mi smo mogli da postavimo sopstvene, originalne i fleksibilne, odnose.

Čuo sam mnoge razloge u prilog instituciji stalnog braka – da se radi o svetoj tajni, zakletvi, obećanju i tome slično. Ili dubokoj i neopozivoj posvećenosti principu, podjednako kao i nekoj osobi. Ali, ne mogu tačno da se prisetim snage i detalja tog argumenta. Može li iko?

Asif će to znati. On je intelektualac. Ali, čak ni on ne mlatara jezikom po rupi svoje žene iz principa.

Predložio sam Nini da se uda za mene.

„Ne mogu“, rekla je ona.

„Neću te pitati ponovo.“

„Da, pitaj“, rekla je. „Pitaj.“

Viktor kaže da je ženidba previše skupa. Žene ti uzmu sav novac koji imaš.

Ne radi se o tome da je Nina ikada bilo šta tražila. Bila je suviše ponosna i uplašena od promene da bi tako nešto učinila. „Ne želim da budem jedna od onih dobro uhranjenih žena“, govorila je. „Ne još“, uzvratio bih ja.

Ako bih ponudio da joj dam ili pozajmim novac, izgledala je užasnuto, kao da je sve, postavši najednom nekako lako, obezvređeno. Oskudica je bila deo njenog života, uključujući i ljubav. Ponekad je previše svega jednako loše kao i premalo.

Mi primamo osećanja drugih ljudi. Majka je želela da ode. Ostajala bi; uvek je morala da ostane. Žene njenih godina nisu imale svog novca, niti su imale gde da odu. Na kraju krajeva, imale su svoje televizore i frižidere. U sebi, ona je bežala – od mene, od svih nas. Deca te zaustavljaju u životu. To nam je govorila njena nesreća. Ili oni ili ti.

Majka neće mnogo toga reći o mom odlasku. Ona me se sada pomalo plaši, pošto me je previše naljutila. Ali, reći će da je to loše za decu. Čudno kako se potrebe dece tako često podudaraju upravo sa mišljenjima njihovih roditelja.

Suzan ne samo što radi do sedam, već odlazi na večerinke, ide u bioskop i pozorište, a članica je i raznih odbora. Možda je iscrpljena, ali je angažovana. Kad budem otišao, nastupiće propast. Usamljena sredovečna žena sa decom nema baš mnogo aduta, a Suzan je uvek svesna svog statusa. Uspešan i imućan, nekad sam predstavljao dobru lovinu. Nudili su mi dosta posla, naročito iz Amerike. Nisam bio preterano istančan po pitanju svog posla; verovatno ne dovoljno istančan. Ali, talenat se uvek dobro kotira; sve ostalo ga zahteva. U određenim raspoloženjima bila je ponosna na mene. Muškarac može ženi da donese težinu i lakoću. Možda bi radije imala propalu,

potuljenu vezu nego baš nikakvu. Barem je tu neko da izbaci kantu sa smećem. Ona će, nažalost, postati predmet sažaljenja. Na večerama će do nje smeštati razvedene muškarce. Na kraju će se snaći i bez mene. Po mom mišljenju, biće joj bolje tako, iako ona to još ne može da shvati. A meni bez nje?

Nedavno sam se našao pred iskušenjem sna o samodovoljnosti: mali stan, mačka, knjige, TV, muzika, zasađena gandža, prijatelji na večeri; muzej nedeljom, a posle njega vožnja autobusom do poslednje stanice s jednim od sinova. Sam, ali ne usamljen. Živeo sam sam pre nego što sam se vratio zajedničkom životu sa Suzan. Prvi dečak je začet u izolaciji, moglo bi se reći, nekoliko meseci nakon očeve smrti. Da; razumem iskušenja samodovoljnosti, zamisao da u sebi možemo da obezbedimo sve što nam je potrebno, da su naša sopstvena milovanja lepa kao i milovanja drugih. Ali, ne želim da ponovo budem tako zaveden. Baciću se na druge, sve do kraja, neću da oklevam na margini života.

Viktorov stan je u modernom, boemskom delu grada. Biće tu mnogo barova i restorana za večernje izlaske. Ali, on drži većinu svojih stvari u koferima, a rublje za pranje na gomili u ćošku, s vlažnim peškirom na vrhu. Jedina hrana u kuhinji su vekna hleba, parče užeglog putera i nekoliko teglica sa džemom, pokradenih iz hotela. Da bi funkcionisao, Viktor guta vitaminske pilule uz pivo.

Viktor ima povremena pomračenja uma. Glava mu se rasprskava kao neka prastara pećina puna strahovitih stvorenja. Smatrao sam takve muke znakom burnog života. Viktor čezne za kvalitetom života, pod čim on podrazumeva kvalitet osećanja, ne stvari. Ali, da li biste poželeli da živite sa takvom osobom? Tri puta nedeljno on plače kod svog terapeuta. Pet godina, a nikakvog znaka izlečenja. Njegov terapeut mu je rekao da treba da ispolji svoja osećanja. Oni nude takve savete ne razmišljajući o javnosti. Ko kaže da ispoljavanje ličnih osećanja poboljšava duševno zdravlje? Pogledajte umetnike: oni imaju terapiju umetnošću svaki dan. Pomislili biste da su to najzdraviji ljudi na svetu, Van Gog, Rotko i ostali.

Viktor povremeno hoće da se takmiči; muškarci to vole. On želi ono što ja imam, hoće da bude kao ja. Bolno je biti on, ali on traži previše, a ponekad me mrzi što sam to što jesam.

Gasim svetla i zatičem sebe kako se penjem stepenicama ka spavaćoj sobi. Šta to radim? Ako mi je ovo poslednja noć ovde, ako su mi ovo zapravo poslednji sati, zar ne bi bilo bolje da se spakujem i spremim? Uskoro ću biti mrtav. Je li ovo zaista ta poslednja noć? Ne, ne, ne, nikada. Nije tako. Samo sam se poigravao. Možda ću ipak još jednom da probam. To je dobra ideja. Ako je budna... šta? Da; popričaću s njom malo – na kraju krajeva, i ranije mi je pomagala da izađem iz konfuzije. Onda ću zaspati, i nastaviti kao i obično sledećeg jutra. Biću srećan što sam izdržao ovo poučno i teško nezadovoljstvo, a da nisam učinio ništa suvišno.

Ostavljam uključeno svetlo u hodniku. Ulazim u sobu.

Uspevam da razaznam tvoju kosu u rusvaju od ćebadi i jastuka. Stojim i posmatram te.

Voleo bih da si neka druga.

Da li je previše želeti nežnu i potpunu prisnost? Da li je previše želeti da spavaš u naručju nekoga ko te želi?

Prošle su nedelje od kada smo se poslednji put jebali. Prestao sam da prilazim Suzan na taj način da bih video da li me ona, kojim slučajem, želi. Čekao sam na iskru zainteresovanosti, da ne pominjem požudu ili potpuno prepuštanje. Ja sam pas koji čuči ispod stola, nadajući se kolaču. Ne mrvici.

Ležem potpuno odeven. Žuta svetlost od ulične lampe sa druge strane pada po sobi u snopovima. Oštro je to i bolesničko svetlo koje me podseća na miris plina. Gledam u plafon gde krov prokišnjava. Neko mora da bude ovde da to sredi. Bez mene i mog autoritativnog izgleda, majstori bi mogli da se okoriste.

Na ulici se čuju povišeni glasovi. Skoro svake noći dešava se nekakva prepirka. Moji susedi se udaraju, i još gore od toga, kad god im se ukaže prilika. Svakih nekoliko meseci poneka kola budu zapaljena.

Ovo je mešoviti kraj: besprekorne crnkinje u belim radnim mantilima, sa maramama na glavama i u dugim suknjama odlaze u obližnji Farakanov centar, a muškarci u salonskim odelima i s malim crvenim leptir-mašnjama. Mršavi, efikasni mladi belci u Ben Šermanovim košuljama kratkih rukava, podšišanih, urednih frizura, žure na utakmice, noseći kese s čipsom u rukama. Crnci u odrpanim košuljama i bezobličnim pantalonama gegaju se do paba na čošku. Elegantne žene u crnom sa aktovkama odlaze i dolaze sa posla. Ispred pabova čekaju žene sa zembiljima na točkiće – devojčurci sa probušenim ušima – derući se kroz otvorena vrata na svoje muškarce koji su pustili korenje zureći u TV ekrane. Supermarketi imaju čuvare u loše skrojenim uniformama koji motre sa početka prolaza dok isprobavaš da li je voće zrelo.

Ima malo toga što bi se moglo ukrasti. U mom frižideru ima više stvari nego u većini prodavnica. Čovek se zapita zašto ljudi to tako olako prihvataju. Ali, oni su se navikli; ne mogu da uvide da stvari mogu biti drugačije. Ne iznenađuje me koliko mnogo, već kako malo ljudi traže.

Ovo nije bezbedan kraj, a ja ujutru idem. Sećam se kako je Viktora, kada je otišao, žena zvala da hitno dođe rekavši mu da je neko pokušao da joj provali u kuću. Iznenadio se kada se vratio kući i video da su prozori polomljeni – iznutra.

Sad mi je toplo i hvata me dremež. Krevet je udoban. U kući je tiho; deca su na sigurnom, zdrava i usnula. Spremila je lepo jelo. Kad sam završio s vinom, zadovoljno sam otpio konjak iz čaše koju mi je ona kupila.

U Indiji izgleda ne ističu toliko romantičnu ljubav. Parovi obavljaju snošaj kada je to neophodno i nastavljaju sa svojim odvojenim životima. U Lahoreu moj stric živi u jednom delu kuće sa sinovima, trojicom braće, svojim muškim prijateljima i bilo kime ko poželi da ostane tu nekoliko godina. Moja strina, ćerke, sluškinje i deca žive u drugom delu. Oni se sreću, povremeno, ali tu nema nikakvog svakodnevnog zavatlavanja.

Možda je dobra ideja imati ženu u blizini, ali ne preterano blizu. Oni tamo najverovatnije potiskuju želju, ali ja pripadam generaciji koja veruje u nužnost zadovoljavanja sopstvenih potreba.

Možda, ali, ja sam izgubio apetit za uživanjem u životu. Apatičan sam i uglavnom ne želim ništa, osim da shvatim zašto ovde nema više sreće. Je li ovako svima? Da li je ovo sve što čovek dobija? Je li ovo najviše što se može?

Ujutru ću otići.

Moja žudnja za više života me je nagnala na ovo, mi smo stvorenja koja žude, vreća neodložnih želja. Razum nalaže da ne bi trebalo slediti baš svaki poriv, proganjati svaku ženu koja nam se sviđa. Ali, valjda može da se pojuri za nekom od njih, jer se nikada unapred ne zna kakva divota može da se pronađe.

Suzan se meškolji.

Koji je ono naučnik rekao da se tela nikada ne susreću? Pomilovao sam je po leđima. Ubeđen sam da može da oseti moje misli, da oseti kako je želim. Ako se probudi, raširi ruke i kaže mi da me voli, zavalicu se nazad u jastuk i nikada neću otići. Ali, ona nikada nije uradila tako nešto; kao ni ja njoj. U stvari, osetivši moje prste, ona se odmiče i navlači pokrivače.

Zašto je onda ne protresem i ne nateram da me pogleda? Da li sam se dovoljno potrudio? Zašto bih zamišljao da je sa mnom lako izaći na kraj? Možda je sve ovo vreme ona činila junački napor da izađe na kraj sa mrzovoljnom, preosetljivom budalom opsednutom samim sobom? Pre neki dan je rekla: „Zamisli napor kada živiš s nekim ko satima ćuti, a onda kaže neodređeno, 'Da li si ikada razmišljala o tome da se priključiš nekom kultu?' ” Žalila se i na to što se skoro stalno češem po dupetu u krevetu, tako da se neprestano čuje zvuk iz pozadine, kao zrikavci u fiimu koji se dešava na nekom toplom mestu. Nema sumnje da osećam odbojnost prema kupovini, kućnim poslovima, pranju. Ja nekako očekujem da se sve to obavi, a da ja ne moram na to da mislim.

Nina je, sećam se, rekla da nisam fleksibilan. Nazvala me je tiraninom. Da; moja osećanja su snažna, moje želje nametljive.

Možda sam zbog toga imao duge periode, godine čak, nametnute ravnodušnosti, kao da ništa nije bilo važno. Prezrivo sleganje ramenima u nekom kafeu bio je moj najrečitiji gest. Držao sam se na distanci, naučio sam da budem hladan; tako nedodirljivog, niko nije mogao da me dirne, naročito ne žene kojima sam dopustio da se zaljube u mene. Želeo sam ih; imao sam ih; prestale su da me interesuju. Nikada nisam odgovarao na njihove telefonske pozive, ili objašnjavao bilo šta. Kad god sam bio s nekom ženom, razmišljao sam kako da je ostavim. Nisam hteo ono što sam želeo. Njihova strast bila mi je odbojna, ili me je zabavljala. Kako su glupe bile što su dopustile sebi da toliko osećaju!

Sada jedva mogu da podnesem silinu onoga što osećam. Ima noći kada bih mogao da lupam glavom o zid, naročito kada ležim ovako sa Suzan, a znam da je moja devojka - bilo koja, ali obično Nina - napolju, negde u gradu. Možda joj nedostajem; verovatno je sa nekim mladim momkom. Osećajući bol zbog onog iz čega sam isključen, mrzeći sebe zbog nesposobnosti da živim onako kako želim, ustajem, oblačim se i izlazim iz kuće, šetajući zvezdama obasjanom bedom do iznemoglosti. Vratio sam se i ustanovio da se jedno od dece ukakilo ili povraćalo u snu.

Sada, kao Oliver Twist, tražim nešto više.

Za nekoliko minuta probudiću je i reći joj neke od ovih stvari.

Kako me Nina muči. Drži se po strani, mačkasta je, ljupka. Sve što radi ima svoju čar; neki to zovu stilom. Drugi će reći da je svesna sebe i da joj se dopada da bude to što jeste. Njene sumnje je ne ugrožavaju, ali je povremeno čine nepristupačnom. Mora da sam zaljubljen u nju. A tek moram da dokučim zašto.

I?

Kada zaista dolazi do ostvarenja? Kada mi je sinulo da treba da odem? Sećam se kada sam prešao kritičnu tačku za vreme jednog od mojih vrludavih razgovora sa Viktorom u baru u koji odlazimo. Pomislio sam, gledajući sve te slobodne ljude kako naručuju piće, šta me sprečava da izađem i nikada se ne vratim? Ali, ta pomisao je bila previše okrutna i prevratnička. Istog trena ispunilo me je gnušanje

nad samim sobom, video sam sebe s leđa, kako bežim, sliku svih drugih kukavičkih muškaraca koji su utekli.

To je bilo pre osam ili devet meseci. Nina i ja smo se sretali u žurbi pre no što je trebalo da se vratim kući i budem sa Suzan. Ako nema ničeg drugog osim seksualne izdaje zbog čega čovek može da se oseti napuštenim, odbačenim i ostavljenim, možda je jedini način da se to ne oseti da se ne oseća ništa prema ženi. Delovalo mi je kao svojevrsna sloboda da podstičem Ninu da se viđa sa drugim muškarcima, da je teram da mi priča o njima i da im se smejem.

„Sa koliko njih si se videla ove nedelje? I šta ti je poslednji uradio?”

„Poljubio me je.”

„I ti si mu to dopustila?”

„Da.”

„A onda te je uzeo u ruke. A ti si ga, bez sumnje, obgrlila ovim rukama koje ja sada ljubim. I...”

Što mi je više pričala, to je lepše izgledala. Što sam se više povlačio, nadao sam se da će me ona tim više proganjati. Da, želeo sam da me prati kad se rastanemo, ali sam se i bojao da bi mogla da se oseti obeshrabrenom.

Kolebao sam se, premišljao i tražio u sebi razlog da ostanem. Ali, kada je đavolski glas iskušenja jednom progovorio, nije se tako lako povlačio. A ipak sam čekao! Ali šta? Da budem apsolutno siguran. „Ništa neće promeniti moj svet”, pevao je Lenon.

Kod kuće sam se pretvarao da sam nemoćan i impotentan. Jedva da sam hodao. Kakav sam razlog imao da stavim nogu pred nogu? Noću, dok je Suzan spavala, nisam mogao da upalim svetla; nosio sam naočare za sunce po mraku i nadao se da ću pasti. Nina me je gledala kako venem. Ako sam nemoćan, biću nedužan. Neću moći da povredim nikoga; bez krivice, neću moći da podstičem odmazdu. Želeo sam da nemam želja!

Nina me je godinu dana posećivala svake dve-tri sedmice u stanu koji sam koristio kao kancelariju. Bilo je to prostrano mesto. a pripadalo je nekom glumcu koji je radio u Americi. Ona je živela u Brajtonu, gde završavaju svi begunci i izgubljeni individualisti,

predajući engleski strancima, uvek kao poslednje utočište za one koji nemaju svoj pravac. Sreo sam je – ili sam je pokupio; bio sam u takvom raspoloženju jednog nedeljnog popodneva, osećao sam se namagnetisano ili „napaljeno” – u nekom kafe-teatru u Londonu. Bilo je to mesto u koje inače nikada nisam zalazio, već je jedan moj prijatelj, koji je fotograf, tu imao izložbu. Bila je sa još jednom devojkom, i kada sam ih pogledao prisetio sam se Kazanovinog saveta da je lakše pokupiti dve žene odjednom nego jednu samu. Posle mnogo osmeha i malo reči, izašao sam. Krenula je za mnom.

„Dođi kod mene na čaj”, rekao sam.

„Kada?”

„Je l’ može za jedan sat?”

Ostala je celo veče. Željan ljubavi posle toliko vremena, ponašao sam se budalasto i, ako se dobro sećam, proveo neko vreme na kolenima. Došla je ponovo sutradan.

Tada je bila još devojka, tražila je nekoga da se istutnji. Pobegla je od kuće kada je majčin momak rukama razbio staklo na ulaznim vratima, a ona je bila primorana da se sakrije u ormaru. Bila je nesrećna i nestalna devojka, koja se često gubila u neobjašnjivim raspoloženjima. Niko nikada nije posebno mario za nju, držala se povučeno. Bilo joj je potrebno da ubedi sebe da joj niko ne treba.

Kad sam je upoznao, nosila je jeftinu, laganu, hipi odeću i nije se šišala. Još uvek je crvenela i okretala lice u stranu. Kada je govorila, glas joj je bio tako tih da sam jedva razabirao njene reči.

„Šta?”

„Kakva je tvoja situacija?”, pitala me je.

„U kom smislu?”

„U svakom.”

„A. Moja situacija.”

„Da. Hoćeš da mi kažeš?”

„Reći ću ti.”

Nedostupnost može da bude tako oslobađajuća. Pitao sam je da li mogu da je poljubim. Morala je da prošeta oko bloka da razmisli o tome. Čekao sam kod prozora.

„Da. Hoću.“

Ubrzo smo razmenjivali najprisnija milovanja, kloneći se ličnih pitanja. U to vreme, moj omiljeni oblik komuniciranja bio je anonimn. Ko može da me okrivi što sam se plašio pulsiranja osećanja?

Rekla mi je da je neprestano proučavam. Volela je da je gledam.

Nikada nisam poznavao nijednu ženu koja je toliko želela da bude željena, niti ženu koja se toga toliko bojala. Nikada nisam poznavao nikoga ko je toliko puta dolazio i odlazio, ne samo u toku istog dana, već u toku istog sata. Više sam voleo da ne izlazi napolje i uskoro sam počeo da je okrivljujem što ima bilo kakav život osim-onog sa mnom, što sam smatrao neverstvom. Evo šta bi sve potrpala u svoju torbu svaki put kada bi izlazila: ukosnice, šnale i češljeve; drvene kutijice sa jeftinim indijskim nakitom i hašišem; sjaj za usne, krem za bradavice; kasete sa zvucima mora ili možda delfina, ptica ili kitova; čaj od kamilice; punjenu žirafu; razglednice i fotografije mačaka; donji veš i ostale sitnice iz čudnog asortimana neophodnog svakoj devojci u pokretu, kao i izvesnu količinu moje garderobe, među kojom košulje, čarape i moje mokasine.

A onda je na svojim dugim nogama, u pratnji pregršti dobrih namera i glave pune bubica, zaždila put vrata kao da je neko goni.

Izjedalo me je šta li joj je to tamo napolju toliko uzbudljivo – dok nisam počeo da se pitam šta joj je ovde, unutra, previše uzbudljivo. Ustanovio sam da je, što me je više volela, sve više morala da se podseća da je ličnost za sebe. Ta spoznaja me skoro dokrajčila dok sam joj, sa prozora, mahao i gledao je kako odlazi. Ali, barem sam to uvideo.

Upravo sam bio počeo da pišem scenario za novi film o starenju i nejakom paru čija su deca odrasla i lepo se snašla. Roditelji im odlaze u posetu, da bi ustanovili da im se brakovi raspadaju. Ponela me je ta ideja i pričao sam o njoj dosta, kao da sam želeo da shvati šta sam to pokušavao da uradim svakog dana.

Ležala bi na podu pored mog pisaćeg stola i gledala me kako radim. Rekla mi je kako mi zavidi što imam nešto važno da radim

svakog jutra; nešto što je apsorbivalo sve; nešto za šta se živi. Zbog mog osećaja svrhovitosti ona se osećala isključenom. Nije verovala da joj zavidim zbog činjenice da se budi svakog jutra i pita se šta li bi mogla da radi tog dana. Da li će to biti ples, grnčarija ili šetnja? Odlazila je na zabave na plaži i po skladištima; prevalila bi bilo koju razdaljinu da ode na reju. Svirala je gitaru i pevala u grupi koju sam otišao da vidim. Posvetila je sve pesme meni. Budući da još uvek nije poprimila ukočenu ravnodušnost zaposlene gradske žene, razgovarala je sa ljudima sa ulice i osećala se odgovornom za njih. Njeni prijatelji bili su navučeni na drogu, nosili su staru odeću i vunene kape navučene do očiju. Bili su indolentni i nedostajao im je žar – ličili su na nju i nisu ličili na nju. Kružila je među momcima. Kada je odlazila od njih, govorili su joj da se smatra suviše dobrom za njih. Suviše dobrom za sve, osim za mene.

Legao sam preko nje jedno popodne. Zbacio sam papuče sa nogu i odneli smo dušek dole, na verandu. Volela je da vodi ljubav napolju, a meni to nije smetalo, pod uslovom da ne osećam promaju među nogama. TV je bio utišan. Engleska je igrala protiv Kariba. Gledao sam je zadivljen i zapanjen, nesposoban da shvatim kako mogu da gajim takva osećanja prema devojci koju i ne poznajem.

Znala je da kaže: „Tako si prijatan i nežan, imaš tako mek glas. Nikada nisam sreća nikoga ko mi je toliko želeo sve najbolje. Ti znaš kako da razgovaraš s ljudima. Činiš da se osećaju kao da mogu da ti kažu najdublje stvari.“ Izgleda da mi je verovala, kao da je nekako podrazumevala da je bezbedna i da je neću izneveriti. Ali, ja sam to učinio. Na neki čudan način, kao da je i to očekivala. Tada je napokon znala na čemu je.

U spavaćoj sobi koju smo koristili bila su ogledala. Jednog popodneva, dok sam ležao u krevetu čekajući je, ugledao sam svoj odraz. Telo mi je bilo nezgrapno i maljav, stomak okrugao, kao da sam progutao loptu; moj mali kurčić veselo je štrčao. Mogao sam da zavežem oko njega ružičastu pantljiku. U čast Vimbldona, pripremio sam pregršt jagoda pored kreveta, koje sam nameravao da joj ubacim između guzova i prožderem sa šlagom. Posmatrao sam sebe

oslonjen na lakat, dohvatio bocu hladnog šampanjca i pritisnuo ga uz muda, pre nego što sam potegnulo iz boce. Ušla je u sobu na visokim potpeticama, u pojasu sa podvezicama, sa mojim mekintošem i bisernim minđušama koje sam joj kupio. Mahnuo sam sebi u ogledalu! Kako sam srećno izgledao, kao da mi se odjednom obistinilo sve ono što sam priželjkivao!

Ne mogu da kažem da u to vreme nisam bio srećan. Voleo sam da čestitam sebi što sam postigao potpunu ravnotežu. Uz to sam i radio na adaptaciji jedne knjige za neki američki studio. Znao sam da će dati tekst na preradu, tek toliko da znaju da su bili temeljiti. Bio sam se navikao na to i pretpostavljao da će pokušati sa nekolicinom pisaca, pre nego što se ponovo obrate meni. Imao sam podnošljivu partnerku i divnu decu, kao i savršenu ljubavnicu koju sam, kada počne da se ljuti i duri, mogao da šutnem. Možda sam licemer u duši, ali je moja sujeta bila zadovoljena. Što se tiče zadovoljstva, bilo ga je u izobilju.

Jednog dana mi je rekla: „Ako me želiš, evo me, možeš me imati.”

„Hvala”, rekao sam i dodao, nešto kasnije, ne želeći da prihvatim da kao odgovor: „Da li stvarno to misliš?”

Delovala je iznenađeno i podsetila me da sam joj, kad smo se sreli treći put, a ona me pitala za moju situaciju, ja odgovorio: „Možeš da radiš sa mnom šta god želiš. Stojim ti na raspolaganju.” I očigledno sam dodao: „Nemoj misliti da te ne volim, jer te volim.”

I volim je.

Da li sam mogao da učinim više sa Suzan? Mislim, mogu li da učinim više?

Koliko malo, kad čovek pomisli na to, može volja da se sprovede u delo. Od onoga što su moji roditelji i učitelji pokušavali da mi nametnu dok sam bio dete, ostalo je malo, osim sećanja na gnušanje. Nikada nisam bio jedan od onih kiinaca koji su radili stvari zato što su prinuđeni na to. Svaki moj deiić, u skladu sa uzrastom, ustajao je protiv prinude. Takav individualizam mi je stvarao neprilike. Možete, naravno, želeći nešto neko vreme, ali ako ste živi pobunićete se. Možete zaštititi i podsticati najistančanije darove – ljubav,

naklonost, kreativnost, seksualnu želju, inspiraciju – ali ih ne možete oduzeti uz prisilu. Ne možete želeti ljubav, već samo pitati zašto ste je, za sada, gurnuli u stranu.

*

Suzan i ja ne možemo da usrećimo jedno drugo. Ali, neuspeh čoveku ostavlja ožiljak, sve dok ne postane neizbežno da takav neuspeh prožme sve čovekove težnje – ako čovek zaista želi sreću, a ne uspeh, recimo, ili utočište. Zbog toga su mi moji zdravi instinkti govorili da ne treba da odustanem, nego da istrajem.

Suzan je očigledno pričala o našim nepravilnostima sa nekom prijateljicom. Preporučena je terapija, kao što to uvek biva sa onima koji su malčice uznemireni. Prijateljke to spasava da ne moraju da se muče oko vas. Odbio sam da idem. Pomislio sam kako mi je potrebna moja zbrka. Znao sam i to da nisam želeo da volim Suzan, ali iz nekog razloga nisam hteo da nas jasnoća te činjenice oboje dotuče.

Zakazala je s uobičajenom brzinom, navodeći kao neprikladno opravdanje da je to za dobro dece.

Seo sam u kola i osećao se kao dete koje nestrpljiva majka vodi kod lekara.

Nekoliko nedelja pre toga, Suzan i ja smo posetili jedan par koji je bio u braku skoro godinu dana. Dok smo išli tamo, razlagao sam svoju veselu teoriju da se ljudi venčavaju kada su najočajjniji, da je potreba za venčanim listom siguran znak istanjene naklonosti.

Te noći primetio sam da je muž pravio jedan poseban opušten gest, iz zgloba, koristeći obe ruke kada je nešto objašnjavao. Primetio sam to jer je bilo očigledno da je njegova žena prezirala taj pokret. Čak je i rekla, dok smo mi bili tamo: „Hoćeš li da prestaneš da radiš to?” U kolima, na povratku kući, Suzan i ja smo se opklađili koliko dugo će trajati taj brak. Smejali smo se po prvi put posle dugo vremena, a ja sam se pitao koliko je u našoj razdraganosti bilo prepoznavanja.

Ovih dana često razmišljam o parovima koje poznajem ili sam upoznao i razmišljam koji se od njih vole. Ima nekih. To je opipljivo, može se videti među njima, i osetiti dubina njihovog zadovoljstva.

Nedavno, na nekoj dečijoj priredbi, primetio sam par koji nije bio zaokupljen sobom – bili su uposleni drugim stvarima. Ali, neprestano su bili svesni jedno drugog. A onda, kad je njihovo dete protrčavalo, a ona je mislila da ih niko ne gleda, nije mogla više da izdrži i zaronila je ruku u muževljevu kosu, a on ju je poljubio.

Nije čudo što svi to žele – kao da su iskusili takvu ljubav ranije i jedva mogu da je se sete, ali su ipak prinuđeni da potom sve vreme tragaju za njom kao jedinom stvari za koju vredi živeti. Bez ljubavi, najveći deo života ostaje sakriven. Ništa ne opčinjava kao ljubav, na žalost.

Znam da je ljubav mračna rabota; moraju da se uprljaju tuke. Suzdržavaš li se, ništa zanimljivo se neće desiti. U isto vreme, moraš da pronađeš pravo odstojanje u odnosu na ljude. Ako si preblizu, smlaviće te; ako si predaleko, napustiće te. Kako to održati u pravom odnosu?

Očaravajuće je kako, u dobrim odnosima, čak i kad prođu godine, ranije neotkrivene strane ljudi iznenada iskrsnu, kao u arheloškim iskopavanjima. Ima toliko toga da se istraži, i razume. Od drugih ljudi možeš jedino da se okreneš, ophrvan dosadom.

Hoću da kažem: tako naprosto stoje stvari.

Nisam bio baš u najboljem izdanju kada smo Suzan i ja po prvi put otišli kod terapeutkinje. Kad jednom znaš da je gotovo, nema utehe u sadašnjosti. Svi su mi išli na živce. Gurao sam neznance na ulici. U metrou, gurnuo sam nekoga niz stepenice, nadajući se da će me policija uhapsiti i kazniti zbog posedovanja nekontrolisanog uma. Jurcao sam po stanu gde sam radio od jedne do druge stvari. Moj lekar, inače prijatelj, naslađivao se pričajući mi o svakojakim raspoloživim sredstavima za smirenje. Ali, odbio sam da mu priredim zadovoljstvo da bude svedok njihovog umirujućeg dejstva.

Bio sam iznenađen što smo uopšte stigli do terapeutkinje, a da jedno drugom nismo noktima iščupali grkljan. Suzan i ja smo usput proveli vreme pridikujući jedno drugom o tačnom vremenu koliko treba držati vrećicu s čajem u vodi. Po njoj, ja uopšte nisam bio sposoban da spremim čaj, iako ga pijem po ceo dan, čak iako – s

puno uspeha – dođajem malo mleka, a ponekad i krišku limuna. Ali, to nije bilo dovoljno dobro za Suzan. Nadao sam se da se pitanje čaja neće pokretati pred terapeutkinjom, barem ne odmah; odlazim, jer nisam u stanju da joj spremim šoljicu čaja.

Mogao sam da joj isprosipam vrelu vodu po glavi, a Suzan je bila spremna da mi gurne muda u ključalu vodu, kad smo naglo zaustavili kola na terapeutkinjinom prilazu i jurnuli prema njenim vratima.

Pretpostavljam da je terapija pomogla Viktoru. Ona mu je pružala priliku da razmisli o sebi više nego što je to inače činio, ali u manje mračnim tonovima. On sada zna nešto o sebi. Drugo je pitanje da li se promenio. Valjda to zavisi od toga da li čovek samospoznaju smatra korisnom i da li u nju veruje kao u glavnu svrhu ljudskog roda. Jednako sam se pitao da li se to javlja nova klasna razlika između onih koji mogu sebi da priušte izdržavanje svojih umova i osećanja, pročišćavajući se od toksičnih besmislica svake nedelje – i onih koji moraju da žive s onim što ih truje.

Pa ipak, uprkos oklevanju da dođem – da budem izložen prinudi, još jednom – odlučio sam da ispovedim sve, da otkrijem nekoliko tajni potpuno nesputano, onakve kakve jesu. Želeo sam da budem dobar u primanju pomoći. Bez obzira na to, dok smo ulazili u sobu, zastao sam, zamišljajući da čujem urlike parova vrednih sažaljenja, zauvek zajedno uhvaćenih u zamku ovih zidova. Morao sam da naslonim lice uz zid toaleta i oduprem se pomisli da pobegnem kroz prozor i uteknem preko Doline Zdravlja.

Suzan i ja smo seli jedno do drugog na rastojanju od skoro dva metra, nasuprot sredovečnoj ženi koja je izgledala pomalo pokroviteljski i imala „zabrinut“, ako ne bolan, pogled. Kakav poziv, žetva patnje. Nikada joj neće nedostajati posla.

Suzan je ubrzo izvadila drugu maramicu.

Terapeutkinja je, kao i ja, izgleda saosećala sa Suzan, naročito kada sam – u pokušaju da pokrenem stvari sa mrtve tačke – pokušao da definišem ljubav kao znatiželju. Tvrдио sam da nemir, nespokoj, znatiželja i želja za većim leže u korenu života – što se može opaziti

kod dece. Rekao sam da sam izgubio znatiželju za Suzan. Rekao sam da me ne pokreće strast da spoznam njenu dušu. Dosadna mi je; ili se ja dosađujem kada sam s njom. Rekao sam;

Jedino što je važno je šarka!”

Terapeutkinja se nagnula napred. „Šta šarka znači za vas?”

„Šarka?”

„Da. Kako se osećate kada mislite na nju?”

Nagnuo sam se prema njoj. „Šarka u čovekovom umu! I da li se otvara ka unutra ili spolja. Neka bude spolja. Neka bude – napolje!”

Zavalio sam se nazad u stolicu, stideći se svoje želje, svega što sam hteo. To što nisam želeo da živim sa Suzan – što bi trebalo da bude dovoljno – bilo je neobjašnjivo i surovo. Terapeutkinja, koja je svakako shvatila suštinu šarke, pomoći će mi oko toga.

Ispostavilo se da je ta žena, koja je navodno verovala u neukrotive želje podsvesnog, ipak svojevrсни racionalista. Strpljivo je uzvratila da odnosi zaista postaju manje strastveni. To je nešto što treba očekivati. Oduševljenje treba zameniti drugim utehama.

Utehe! Lud od nestrpljenja da saznam o kakvim je utehama reč, jedva sam čekao da čujem te utehe s njenih usana!

„Da?”, rekao sam.

„Zadovoljstvom”, promrmljala je ona.

Ponovo sam se nagnuo napred: „Molim?”

Ponovila je: zadovoljstvom.

Svim srcem je podržavala zrelost i pomirljivost. Da!

Suzan je klimala glavom između dva jecaja.

Kako sam samo želeo da sam ja taj koji klima glavom – s licem među Nininim nogama, s rukama koje drže njeno dupe kao posudu s hranom koje sam željan, s jezikom u svim njenim otvorima istovremeno – suze, mrvice, pičkin sok, jagode! Srčem supu tvoje ljubavi. Doktorko za dušu, terapeutkinjo – ko palaca jezikom u tvojoj matoroj rupi? Ja nisam spreman za mudrost patnje; prošao sam kroz to s majkom. Svim svojim bičem sam za strast, bezobrazluka, detinjasta zadovoljstva! Da, radi se o adolescentskom kriku. Želim više. Čega? A šta imate?

Terapeutkinja je insistirala da treba da dođemo ponovo u toku nedelje.

Suzanino podbulo, crveno uplakano lice u toj sobi po drugi put, uveravalo me je da stvari neće moći da se poprave. Da potpuno to razjasnim, trebalo je da je udarim nadlanicom, ili da joj nabijem prst u oko. Tada bi shvatile! Umesto toga, terapeutkinja ustaje i odlazi do police sa koje uzima knjigu. Pokušava da me navede da pročitam neku pesmu naglas. Prelećem je pogledom. Pošto sam video da se radi o lošoj pesmi, a budući da sam pametan, rekao sam da sam zaboravio naočare. Uvek poslušna Suzan mora da je pročita drhtavim glasom, pogledujući me na stari način, kao da hoće da kaže da ćemo se kasnije ovome smeјati. A ja sve vreme mislim; plaćam da bih slušao glasno čitanje poezije. Platilo bih da to ne slušam. Čak ni poezija nam ne može pomoći!

Posle jutarnje kafe, Suzanina plavokosa glava pomalja se kroz prozor mog stana u zapadnom Londonu – s buketom cveća, knjigom ili video kasetom iza leđa. Tada, pre deset godina, nije radila. Kada bih uradio dovoljno za taj dan, ona bi se dovezla u svojim malim, crnim kolima u kasno jutro, s nečim tesnim oko grudi tako da su štrčale i njihale se. Poljubio bih je i uvukao je kroz prozor.

Odvezli bismo se na selo.

„Zadigni suknju“, rekao bih ja, gledajući je dok smo hodali, nadajući se da ću dobiti nešto više. „Više!“

Ujutru posle prvog puta, otišli smo na dimljenog lososa i pržene pečurke. Dok smo hodali, obujmila me je rukama. Sećam se, više nego bilo čega, njenog stiska. Kako me je privlačila sebi! Kad mi se samo uopšte ne bi sviđala i kad ne bih bio zaljubljen u Ninu. Šta smo voleli: engleske primorske gradove, na primer, čak i zimi. Izvesne šale; njen ukus za hranu i slike. Duge razgovore o grupama engleskih modova iz šezdesetih.

Bilo je i drugih zadovoljstava; moralo ih je biti. Ili su to možda bile utehe. Međutim, ne mogu ih vijati sada kroz metež prošlosti. U svakom slučaju, ima ih manje nego što sam se nadao. Nema mnogo onih koja mi odmah padaju na pamet. Ne mogu reći da me je Suzan

ikada namerno izneverila ili bez razloga bila surovija nego što je to bilo neophodno s nekim tako jogunastim kao što sam ja. Dao bih joj dohre preporuke.

„Trudila sam se da stvari ovde funkcionišu!“, vikala je juče. „Želela sam da ti svakoga dana bude lepo!“

Posramljen sam pred njom. Ali, istina je da ne mogu da je zabavim ili uzbudim. A opet, od svih mogućih ljudi na svetu, izabrali smo baš jedno drugo. Zbog čega? Zbog ozbiljnog i teškog zadatka: da bismo se uzajamno ozlojeđivali i kažnjavali. Ali zašto?

Gurnuo sam je malo, grubo, da vidim da li će se probuditi. Meškolji se, uzdiše, i nastavlja da spava, utonula u samozaborav.

Kako nam se retko zaista razbijaju iluzije! Ja ne napuštam ovaj nesrećni Raj samo zato što mi se ne dopada, već zato što želim da postanem neko drugi. San, ili košmar, o srećnoj porodici, proganja nas sve; to je jedna od retkih utopijskih ideja koje gajimo u naše vreme. I tako, verujem, uprkos svemu – kao što sam rekao Asifu – u ljubav. Mi počinjemo s ljubavlju i dobro se pomučimo da bismo ostali u tom stanju do kraja života. Zar nije to stanje u kojem muškarci i žene najčešće doživljavaju procvat? Ljudi daju sve od sebe: sadisti su nežniji, bankari štedriji, mrtvozornici uživaju u životu, čak i piskarala imaju više duše. A tamo, napolju, noćas, u ovom usranom bučnom gradu, postoji, siguran sam, neko ko bi me mogao voleti.

Ali, i Viktor isto tako veruje u to. Tri godine je imao vezu sa udatom ženom za koju je mislio da će napustiti muža. Ona je, na kraju krajeva, bila u nesrećnom braku. Ali, njoj je bila draža nesreća od Viktora. Da li je to bio promašaj? Završilo se; ali, možda se kvalitet ljubavi ne može meriti njenim trajanjem.

Na studijama, krajem šezdesetih, Viktor je bio radikal. Sada živi u pristojnom stanu i dobro zarađuje. Ali, oduvek je postojalo nešto što je želeo. Da dobije još jednu šansu za idealnu ljubav, da se oženi pravom ženom, pre nego što mu bude prekasno da ispolji svoj novopronađeni entuzijazam, i prekasno da se igra na podu sa rođenom decom – decom koja ga, ovog puta, neće zasuti kletvama i

izbaciti odeću kroz prozor za njim. On hoće da vidi da li može sve da obavi kao što treba. To je sve. Isto kao i svi; ni više ni manje. Potrebno mu je da zna da ta najvažnija od svih stvari nije van njegove moći. Najzad, mnogi ljudi to čine a neki od njih su i srećni.

Zato su se u Viktorovom životu ubrzo pojavili drugi. Privlačne žene; dobre žene. Neke od njih su bile malo preterano revnosne, naročito jedna Amerikanka koja mi je, još pre nego što je kročila u spavaću sobu, opisala kako namerava da renovira ovaj stan. Ali, nijedna od njih nije bila prava. Prestare, preljubazne, previše opsednute karijerom, s previše potreba, previše ovoga, previše onoga. Upoznao bih neku ženu i mislio na njega. Svi smo radili na tome, prijatelji, rođaci, čak i jedno od njegove dece. Potencijalne ljubavi defilovale su kroz njegovu sobu kao glumice na audiciji za ulogu koja tek treba da bude napisana.

Video me je s Ninom, i dopala mu se. Sve dok nije bila njegova, mogao je da vidi šta je, i bila mu je veoma draga. Ali, čim bi počelo nešto drugo s nekom ženom – čežnja, nedostajanje, strahovanje, nadanje – povlačio se. Bilo mu je previše. Zašto ne može to da postigne?

Zašto ne mogu ja?

Možda mogu.

Ne želim da se pitam s kim je Nina noćas dok ležim ovde i sećam se kako mi je, kad sam svršavao, držala glavu i šaputala u uvo: „A ja te volim, a ja te volim...“ Milovala mi je uši i poredila ih sa ušima psa od preko puta, iz njenog detinjstva. Bio sam polaskan. Radilo se o poenteru.

Trljam se kroz farmerke. Voleo bih da imam nekoga ko bi mi to radio. Čovek ne može da postigne baš sve sam. Neću to da radim ovde. Suzan vredeaju moji solo pokušaji. Ona pripada generaciji žena koje to ne odobravaju. Misli da je feministkinja, a u stvari samo ima lošu narav.

Nina me je podsticala da joj masturbiram na leđa, stomak ili stopala dok spava. Volela je da joj radim to pre nego što bi odjurila u žurbi, da bi me imala na sebi u metrou.

Želim Ninu, ali ja uvek želim Ninu kad mi se digne. Proveriću svoju teoriju da uvek treba masturbirati pre nego što počneš ozbiljno da razmišljaš o nekoj ženi. Na taj način se otkriva da li je želiš zbog seksa, ili tu ima i nešto više.

Ali, to znači da treba ustati. Sve više zatičem sebe kako zauzimam neprirodne položaje kako bih se uopšte kretao okolo. Moram da sednem da bih navukao čarape; sinovi mi donose cipele, ako su raspoloženi za to. Onda moram da zavežem pertle, uspravim se. ustanem na noge i krenem napred. Kao i moji sinovi, kad se do kraja obučem, smatram to dostignućem. Često kada ležem u krevet ovih dana skidam samo pantalone. Sada mi pada na pamet da bi to mogao da bude razlog zbog koga me Suzan smatra manje privlačnim nego nekada.

Ustajem tiho i na vrhovima prstiju odlazim od usnule žene.

Kako je slab luk moje mokraćne i koliko se napinjem da pošaljem dostojan polukrug u šolju. Čak kad su moji dečaci bili majušni, a oni okrugli crvići, njihovi penisi, nisu bili deblji od konopca, luk njihove mokraćne imao je veličanstvenu brzinu. Kod mene to uvek ispadne lepljiv rusvaj na podu. Tata je imao rak prostate. Gurali su mu metalne i plastične instrumente kroz otvor na kiti.

Počeo sam da odlazim u bolnice. Sada znam gde se sve one nalaze, bez vodiča A-Z. Razmišljam o mojim poznanicima: žena s kojom sam živeo nedelju dana dobila je tumor na mozgu; jedan drugi prijatelj ima rak grla, a dobar drug mi je dobio šlog; rak na testisima je rasprostranjen. Dobijam više poziva na sahrane nego na večere. To su njihova tela. Za sada izostavljam njihove umove. Već idemo nizbrdo, a još se nismo ni aklimatizovali.

Napred! Preko lavaboa.

Spuštam pantalone i tražim neki pogodni lubrikant. Poslednji put kad sam ovo radio, dok je Suzan imala neke goste na večeri, upotrebio sam dečiji šampon i osetio kao da su mi ugurali osu u mokraćni kanal. Trebalo je da se požalim proizvođačima i nateram ih da obave eksperiment na životinjama. Čak i masturbacija može da bude medicinsko minsko polje.

U ormariću nalazim neki zelenkasti krem slatkastog mirisa. Piljim u nalepnicu, ali mi je teško da razaberem slova bez naočara za čitanje. Posle izvesnog ispitivanja, vidim da je reč o pomadi protiv starenja. Bogzna koliko našeg novca Suzan troši na ovu svinjsku mast. Kad me je jednom uhvatila kako je koristim kao kremu za ruke, sva se razbesnela. Možda ako ovo budem stavljao na svog đokicu svakoga dana opet bude kao u četrnaestoj godini.

Gurnuo sam penis u to.

Pre nekoliko meseci, ugledao sam nekoga ko mi je bio poznat na hodniku jedne kompanije koju sam posetio. Ko li je ovo, pomislio sam, začuđen. Na kraju sam prepoznao Suzan, obučenu u odeću koja je bila suviše uska i moderna, da i ne pominjem ružičasti lak za nokte. Ona nije pokušavala da izgleda mlado, ali nije shvatala koliko se promenila.

Međutim, u poslednje vreme počela je da brine zbog propadanja svog tela. Rekla je da je znala da posle drugog dečaka nikada neće povratiti svoje staro lice. Sada je mogla da gleda sebe samo na fotografijama. Kao da neprestano utrljava masti u pukotine na svom licu, a preko vikenda se razmahuje poput vetrenjače ispred videa sa vežbanjima, dok dečaci i ja sedimo na stepenicama. „Mama mršavi“, kaže jedan od nas optimistički. Ne radi se o tome da je postala neprivlačna, već sredovečna i stoga pripada drugom poretku života. Na njenu nesreću, ona prihvata samo ozbiljna razmatranja.

Šta bi bilo kad bih je sreo sada, po prvi put, na nekoj zabavi? Pogledao bih je dvaput, ali ne i triput. Verovatno bih poželeo da razgovaram s njom. Strahujući od onih koje ne može da zavede, ona može da bude previše pažljiva prema izvesnim muškarcima, gledajući ih pogledom koji ja zovem „u zanosu“, sve dok se ne zapitaju zašto želi da privuče njihovu sujetu, a ne inteligenciju. Ima žena koje žele da ugone muškarcima, a ima i muškaraca koji vole da im se ugađa. Pomislio bi čovek da će biti dovoljni jedni drugima. Ali, žene su te, ubeđen sam, koje traže pažnju za sebe, pa će ubrzo prezreti prvenstvo koje su vam same ukazale.

Trebalo je da izlazim s njom šest meseci. Ili bi možda ljubav za jednu noć bila dovoljna. Ali, ja nisam bio dovoljno bezobziran, i nisam znao šta želim.

Počinjem da trljam i povlačim đoku.

Koliko dugo će me prezirati? Nekoliko meseci? Godina? Ti rastanci ili napuštanja mogu duboko da povrede. Ali, prezirati nekoga je iscrpljujuće; mrzeti nekoga znači gušiti sebe u nedogled.

Viktorova žena još uvek ne razgovara s njim. Ne pušta ga u kuću, već mora da sedi napolju u kolima dok se deca ne sprema. Možda to ima neke veze s tim što ju je Viktor nagovorio da mu ga popuši i proguta spermu – i nešto što ranije nikada ne bi uradila – noć pre nego što je otišao, posle petnaest godina zajedničkog života. Tada je mogao samo da je mrzi. Od tada, ona sve vreme suzdržava prezir i prenosi ga na decu, kao da joj od toga zavisi duševno zdravlje.

Da li bih ja mogao da istrpim da me neko ne voli? Možda, odnekud, imamo arkadijsku fantaziju da će doći vreme kada će se svi konačno međusobno saglasiti, da neće biti nesuglasica, nesloge ili svađe. Ali, jedna od dobrih strana roditeljstva, što mogu da uvidim, jeste sposobnost da vam ne smeta ako vas ne vole rođena deca. Povremeno sam mrzeo oca. Vikao sam na njega, čak i kada se vratio iz bolnice posle otvorene operacije na srcu. Stavljao sam mu laksativ u zobene pahuljice, tako da bi ga priteralo u vozu. Mrzim svoju decu, povremeno, kao što i ona mora da mrze mene. Ne prestajete da volite nekoga samo zato što ga mrzite.

Suzan ume da bude žestok borac, s oštrim jezikom koji sam voleo. Nažalost, njena ogorčenost je previše nagla da bi bila đuhovita; nedostaje joj distanca. Ali, njeni grubi udarci znaju da pogode metu. Svejedno, čovek se ipak ubrzo umori od toga. Jedva čekam dan kada će me boleti uvo šta ona kaže, kada će se čarolija raspršiti.

Šta ja to tražim? Ljubaznu ravnodušnost, i neko zanimljivo rublje. Kao što je Skot Ficdžerald napisao: „I tako smo se probijali dalje...”

Preturam po korpi za veš i vadim par njenih gaća, izvlačim ih iz dugih čarapa i stavljam ih na lavabo. Evo nas. Ne; sivim gaćama nedostaje *je-ne-sais-quoi*. Viktor kaže da mogu da počnem previše da

se lišavam stvari. Možda će bele da upale. A možda su crne sa čipkastim rubom inspirativnije. Kad je reč o napastvovanju samog sebe, pravi sam esteta.

Da li je ovo čin ljubavi ili mržnje, ili oboje?

Kad bih imao nešto što bih mogao da gledam. Da prostite, na zidu je čiodom pribodena razglednica sa matisovom *Odaliskom u štraftastim pantalonama*. Razbludna je, bolja od najbolje pornografije. Ali, život je najbolja pornografija, koliko vidim.

Ubrzo prelećem kroz svoju biblioteku popaljujućih prizora. Koju ću ponovo da pustim – onu iz Berlina, ili sredovečnu Italijanku koja je plakala? A ona devojka koja je vozila bicikl bez gaćica? Ili možda onda kada sam imao na sebi tesne kaubojske čizme i uske pantalone, da bih ustanovio, dok je žena legala ispod mene, da ne mogu da skinem ni farmerke ni čizme, iako ih je i ona vukla, pa sam bio prinuđen da nastavim obučen, saplićući se kao da sam vezan.

Ranije su to bili mogući prizori iz budućnosti – prizori koji bi zaista mogli da se dogode – koje bih koristio kao ispomoć, pre nego ovakve nostalgične misli. A kada bih, greškom, pogledao u ogledalo i ugledao sedokosu i majmunoliku priliku iskolačenih očiju i izobličenu grimasom s pesnicom ispred sebe, a drugom rukom obazrivo spuštenom na bok jer ga leđa bole od podizanja dece, znao sam da je verovatnije da ću da se rasplačem nego da ejakuliram.

I ja sam, nekad, bio dete.

Misliću na Ninu.

Kako često sedim u nekom baru ili restoranu, ili na zabavi sa prijateljima, a želim jedino da ona uđe na vrata. Imam utisak da bi u tom trenutku sve bilo u redu. Niko nije toliko dobar kao ona. Toliko toga želim da kažem. Naša ljubav je važnija od svega. A opet, svestan sam koliko smo svi mi podložni iluzijama. Kako je samo uznemirujuće to što su naše iluzije često naša najvažnija verovanja.

Mislim da neću moći da izdržim ovako još dugo. Ranije bi iz mene pokuljalo i na samu pomisao na žensko telo; sada ovaj čin zahteva usredsređenost i znatan trud. Ako ubrzo ne nastupi neko uzbuđenje,-uhvatiće me grč ili ću istegnuti mišić.

Tri prsta, sve do gležnja, uguravaju se u tebe, prodirući u meso koje se podaje sve dok ne postanu kao rukavica od kože. „Oseća se kao puls”, kažeš ti. Moja ruka je deo tebe, ali te kontroliše.

Ninino lice; a onda način na koji se okreće ka meni i nudi mi svoje dupe.

To bi trebalo da upali.

Bože. Da.

Bacam Suzanine gaće u korpu, prisećajući se opaske D. H. Lorensa da se čak i životinje osećaju tužno posle ejakulacije. Pitam se kakvo je opažanje dovelo Lorensa do tog saznanja. Ipak, osećam se bolje, kao da sam želeo da se otarasim želje.

Dok perem ruke čujem nekakav zvuk. Brzo navlačim gaće. Vrata kupatila su se naglo otvorila, kao da ih je gurnuo nekakav duh. Gledam i slušam.

*

Iz mraka hodnika dečija svetlucava marioneta upada u sobu, kao kakav kružić zelenog svetla. Dečakove oči su čvrsto zatvorene dok stoji tamo u majici s likom Betmena, donjem delu pidžame i krznenim papučama, sa svoje tri godine. On u stvari spava. Odjednom se trgao i automatski podigao ruke kao da je dao gol. Uhvatio sam ga rukama ispod ramena i privukao uza se, udišem njegov miris i ljubim ga u kosu.

„Šta ti radiš ovde, lepi moj dečko?”

Odnosim ga dole, palim lampu za čitanje i podižem roletne. Polažem ga na sofu i skidam mu donji deo pidžame i natopljenu pelenu. Miris je neprijatno oštar i poznat u isto vreme; to je on. Jogunast je i stalno pokušava da se okrene, tako da mu stavljam jednu ruku na grudi i potiskujem ga nadole, dok ga drugom grabim za zglobove kao da ću da ga obesim naglavačke o kuku. Batrga se i žmirka dok ga brišem. Onda guram i nabadam ne bih li ispravno namestio pelenu. To je kao da pokušavaš da promeniš gumu na kolima u pokretu. Prestrašen sam od pomisli da bi mogao da počne da kmeči. Najzad mu ponovo oblačim donji deo pidžame.

Nadam se da će i on to da učini za mene. jednog dana.

Zadihan, sedam kraj prozora s njim u naručju, šapćući i duvajući mu u uvo.

Jesam li bio dovoljno dobar prema tebi, dečkiću?"

Nisam uživao u njemu toliko dok je bio beba, strahovao sam od plakanja i cmizdrenja, odbijanja da se obuče, jede ili ide na spavanje, kao da je moja jedina svrha bila da ga nateram da uradi ono što ne želi. Bio sam zapanjem kako bi prošli celi dani kada nije bilo vremena ni za šta drugo osim za njega, čak ni uveče, a posebno ne noću. Tražeći savet u nekoliko knjiga o vaspitanju dece, obično rano ujutru i često s izmetom ili tragovima povraćanja na prstima, jednom sam ga bacio nazad u kolevku na leđa, tako da je udario glavom. Stavljao sam mu konjak u mleko. Udarao sam ga jako preko pelene još pre nego što je prohodao. Kako deca mogu da učine da se osećamo tako bespomoćno?

I Suzan me je odstranila, zadržavajući bebe i stručnost za sebe, svoje prijateljice i svoju majku. Tek tokom proteklih nekoliko meseci postao sam koristan. I tek nedavno sam se zaljubio u njega, što se dogodilo isto kao s Ninom, kao nagomilana zadivljenost. Crte su mu postale jasnije i sve više i više mi se otkrivao, kao da su se vrata čuđenja i uživanja otvarala jedna za drugim, sve dok nisam bio opčinjen, ozaren, dirnut. Njegov osmeh; njegov smeh; njegovo oponašanje ljutitog izraza, ili smešnog izraza, ili tužnog izraza ushićuju me, kao i njegova ljubaznost i pažnja prema meni.

Sada dečak i ja neprestano pričamo. Njegova pitanja – gde ide svetlo noću, šta jedu paukovi, zašto žene imaju 'sike', gde idu ljudi kada umru, i zašto imaju obrve? – nemaju kraja. Gde će da dobije odgovore kada mene ne bude ovde? Ako se otrgnem od dečaka, zar neću i njih da rastrgnem?

Kada je Viktor otišao od kuće, njegov mlađi sin pobacao je njegove stvari kroz prozor pre nego što je sebi zabio polomljenu flašu u ruku. Nije dopuštao Viktoru da ga obiđe u bolnici. Nije odgovarao na Viktorova pisma. Drugi sin živeo je sam u porodičnoj kući kada je njegova majka otišla jedne noći, Viktor je zatekao dečaka u vreći za spavanje u hodniku, jedinog prostorijski u kući koju je koristio. Sva

svetla u kući bila su pokvarena ili pregorela. Hranio se uz sveću, a jeo je kuvani pasulj iz konzerve. Stare novine su se nagomilale. Dečak je bio neumiven, umrljane odeće. Zar nisu Viktor i njegova žena naučili dečka da održava čistoću? Ali, pošto mu se svet raspao jer je otac zadao udarac njegovoj sreći, dečak jedva da je uspevao da govori i da se kreće. Viktor još uvek uklanja nanetu štetu.

Ostavljam ovu ženu sa dvoje male dece. Moraće da se brine o njima, uglavnom sama. Moje prisustvo, ma koliko pogubno, verovatno ju je umirivalo. Sada će da radi, da im kupuje odeću, da ih hrani, neguje ih kad se razbole. Siguran sam da će se pitati, ako već i nije, čemu služe muškarci. Imaju li ikakvu korisnu svrhu u današnje vreme? Oni oplođavaju žene. Kasnije će možda povremeno poslati novac. Šta drugo mogu da budu očevi? To nije bilo pitanje koje je tata morao sebi da postavlja. Tada se očinstvo nije postavljalo kao pitanje. Bio je tu da se nametne, da vodi, održava disciplinu i uživa sa svojom decom. Mi smo morali da ga poštujemo i da vidimo stvari onako kako ih on vidi. Da smo odrasli i postali kao on, samo obrazovaniji, bili bismo srećne ruke. Bio je dobar čovek. On nije bežao, iako je možda razmišljao o tome.

Skidam ćebe sa naslona sofe i pokrивam sina.

Ponekad me dečak šutira i udara, grebe mi lice noktima ili pokušava da me ugrize. Kaže mi da sam 'veliki debeli dundo'. Ako ga izgrdim, brizne u plač. Ako se razljutim, prestane da diše i samo sopće, kao da sam mu oduzeo život. Tada se osećam krivim, jer on ne može da podnese pomisao da se čovek koga najviše voli okrenuo protiv njega. Potrebni smo jedan drugom, dundo i dečko. Ako sam van kuće po nekoliko dana, na putu ili u skitnji, i vidim na ulici ili u restoranu decu uzrasta mojih sinova, uhvati me panika od razdvojenosti i ne mogu da shvatim zašto nisam sa svojim rođenim sinovima. Kad se vratim, vidim koliko su se promenili. Ne želim da propustim nijedan trenutak s njima. Ne samo zbog njihove budućnosti, već i zbog sadašnjosti, ovog momenta, koji je sve što postoji.

Upravo na njih uvek mislim pre nego što zaspim. A odlazim.

A opet, deca su nemirnija kada smo Suzan i ja zajedno s njima, kao da su naši besovi zarazni pa oni plaču u naše ime. Možda bi, ako nastavimo da živimo zajedno, počeli da sanjaju o bekstvu od kuće. Suzan je htela da pošalje mlađeg dečaka 'da ga neko pogleda'. A ja sam rekao, kad roditelji polude šalju svoju decu kod psihijatra.

„Ti si poludeo“, rekla je ona. „Tvoje teorije su bolesne.“

Ostaj zdravo, kučko.

Ali, ima još nešto s čime ću morati da se suočim.

Kada budem otišao, hoću da i ona nestane. Možda ljubavi ima malo, ali ljubomora ostaje. Ja hoću da živim svoj život, ali neću da ona živi svoj. Kada se ovo završi – i prođe, recimo, osamnaest meseci, koji će svakako proći – možda će se u ovoj kući pojaviti drugi muškarac. Možda će sedeti ovde gde sam ja sada. Ako budu imali košmare, moji sinovi će ići njemu. Deca, koja tek treba da nauče naše metode, očigledno su promiskuitetna u ispoljavanju naklonosti. Sešće svakome u krilo.

Taj muškarac će ih ljubiti i grliti kada se budu budili. Možda će ih stavljati u krevet i pričati s njima dok ne zaspu. Možda će imati severnjački naglasak. Možda će ih nagovarati da navijaju za Arsenal. Ili će možda izgubiti strpljenje i udariti ih po potiljku. A ja ću do tada već biti autsajder, koji sedi u kolima i čeka ih da izađu iz kuće. I dečak se neće sećati ove noći. Nijedan od njih dvojice neće se sećati kad su im roditelji bili zajedno. Neće pamtiti ništa od ovoga, a ja leću nikada zaboraviti. Ona će ih uvek bolje poznavati od mene.

Pa ipak, nadam se da će završiti s nekim bogatašem. Mada se nadam da red neće biti dugačak. A opet, najgrotesknije kombinacije ljudi odlaze u krevet, pa se čak i venčavaju. Što bi rekao Džo Orton: „Brak ne isključuje prozivku čudaka.“

Terapeutkinja mi stalno govori, vi napuštate i decu, nemojte se zavaravati oko toga. Hteo sam da viknem, ne, ne, ona je u pitanju! Ali, dobili smo decu zajedno, što je bila pretpostavka poverenja i sigurnosti, koju ću ja prekršiti.

Ponekad mi bude žao dece, što moraju da ostanu s njom. Ja mogu da dignem sidro, ali oni ne mogu.

Dečak spava čvrstim snom. Volim da slušam šta je sanjao i da pričam o tome s njim. Suzan mi se podsmehuje zbog ovakve pretencioznosti.

Sad bi trebalo da odem na spavanje. Ali, ne ide mi se u krevet. Retko šta budi takav osećaj samotnosti kao kad se svlačiš u mraku da legneš pored žene koja se neće probuditi za tebe.

Često mi, kad pomislim da treba da odem kući, krv navre u glavu, stvarajući mi pritisak u ušima i očima, sve dok lobanja ne počne da mi otiče kao guma koja je previše napumpana. Mogao bih da odem u neki prljavi bar gde ću se držati za stolicu, ili kod nekoga kući gde bih mogao da spopadnem domaćinovu ženu. Jedne noći sam kasno stigao na neku večeru. Kao i obično, žene su razgovarale o poslu, a muškarci o deci. Seo sam na svoje mesto i ništa me nije zanimalo, hteo sam samo da pijem. Stvari su se popravile kad je jedan sredovečni, inače veoma uglađen, poznanik zapodenuo priču. Njegova žena, koju je ostavio, ne dopušta mu da viđa decu i, po njegovom mišljenju, okreće ih protiv njega. Odbija i da proda kuću, u koju je uložio, sada zarobljen, novac. Idu na sud. A taj poznanik, sa svojom novom devojkom koja je sedela do njega, rekao je da sumnja kako je sve bilo vredno toga.

Devojka je uzvratila da je pustio da im deca upropaste romansu. Ona je želela njega, a ne decu koju ima sa ženom koju ne voli. Oko stola, ostali namrgođeni muškarci koji su poslednji put ugledali svoje žene na pragu suda za razvode, klimali su glavom, gundđali i odmahivali glavama. Onda je ova žena ustala i otišla. Trebalo je da odjurim za njom. Moj poznanik je, vlažnih očiju, rekao da se odrekao većine stvari koje je imao zbog nje. Ali kada su, posle nekoliko meseci, shvatili da se u stvari i ne vole preterano, a ona je čak pokušala i da mu otkine uvo, nije bilo povratka – nije bilo povratka na bilo kakvo čvrsto tle.

I sve to zbog jednog kresanja, promrmljao sam ja. Ostali muškarci su se nasmejali. Ali, ja sam zaključio, pošto sam video kako je mala namiguša mazila domaću mačku dok je njen ljubavnik cmizdrilo, kakvo je to kresanje moralo biti. Za stolom je usledila rasprava o

etičkim aspektima takve dileme. Ali, ja sam jedino mogao da mislim da ima takvih kresanja zbog kojih bi čovek udavio ženu i decu u ledenom moru. Dajem kraljevstvo za dobro svršavanje. Primetio sam da su žene posebno uporne u tom pogledu. Kada nekoga žele, ništa ih neće zaustaviti.

Sine moj, možda će doći vreme kada ću ti objasniti neke od ovih stvari, jer će možda doći vreme kada ću ih i ja shvatiti.

Držeći mu glavu otpozadi jednom rukom i pridržavajući leđa drugom – oči su mu zatvorene a usta otvorena – nosim ga u krevet. Ali, kad sam krenuo da ga položim u postelju, obuzeo me je čudan osećaj. Ponekad gledaš u ogledalo i ne možeš uvek da se setiš koliko ti je godina. Nekako očekuješ da vidiš dvanaestogodišnjaka, ili osamnaestogodišnjaka, kako ti uzvraća pogled. Sada se osećam kao da gledam u sebe. On je ja; ja sam on; obojica smo deo jedan drugoga, ali smo razdvojeni na ovom svetu. Jer, sada nosim sebe samoga u naručju.

Stavljam ga u krevet i pokrивam.

Pitam se kada ću opet spavati uz njega, i hoću li ikada. On zna gadno da šutne i ima sklonost da mi se, kada najmanje očekujem, ispovraća u kosu. Ali, ume i da mi miluje i mazi lice kao kakav ljubavnik. Njegove nežne reči i tanak glasić za mene su dah Božiji.

Odsunjao sam se niz stepenice. Oblačim jaknu. Pronalazim svoje ključeve. Dolazim do vrata i otvaram ih. Izlazim iz kuće. Mračno je i hladno. Prohladan vetar prodire mi do kostiju. Okrepljuje me.

Hajde. Moraš da odeš.

Idem protiv pravila.

Možeš da zakoračiš u mrak sa strahom da nikada iz njega nećeš izaći.

Mora da je neki sitan sat, gluvo doba noći. Jedva da se kreće bilo koji živi stvor, uključujući i mene.

Napolju, tamno lišće na drveću palaca na vetru poput stotina dugih zelenih jezika, grane me udaraju.

Smotaću džoint, ako budem uspeo. Ova trava jezivo smrdi. Kao vlažna buktinja, što bi rekla Suzan, naročito ako je pušim bez

duvana.

Volim da gledam kako biljke rastu u dnu vrta. Kad dođem kući uveče posle nekoliko pića i jedino mi preostaje da zalupim ulazna vrata, a znam da ću morati da ostanem pod ovim krovom do jutra, kao da sam u nekakvom kućnom pritvoru, jedna od retkih stvari koje zaista volim da radim je da izađem u vrt. Tamo prskam moje biljke gandže, s mlađim sinom, spakovanim u bebeće odelo i u filcanim cipelicama, koji cima i vuče crevo iza mene.

Povremeno otkinem nekoliko listova, zavijem ih u novinsku hartiju i osušim na bojleru. Držim ekstazi, LSD i staru bocu amil-nitrata u frižideru. Neko vreme sam uzimao „E” svakog dana, počinjući posle doručka. Od njega sam se osećao još gore, i znao sam to. Ali, nisam prestajao. Uvek sam više voleo da uzimam droge u najobičnijim situacijama, uz večeru s mojim roditeljima, na primer. Još uvek s vremena na vreme upražnjavam večeri po sistemu roditelj-učitelj u mom najnovijem omiljenom odelu, na esidu. Redovna godišnja proslava Božića je, po meni, uvek mnogo bolja uz tabletu Purpurne Izmaglice. Uživam u tajnosti, a možda i u izazovu.

Nina je znala da me zadirkuje, govoreći mi da moj odnos prema drogama pripada jednoj drugoj eri. Istina je da su droge, u vreme mog odrastanja, bile gorivo za putovanje u sebe. One su me povezivale i sa jednim opasnijim i prkosnijim svetom, pa čak i književnim: De Kvinsijem, Bodlerom, Hakslijem. Za Ninu one imaju značenje prljavštine, zatvora, predoziranja. Zbog straha od igle ostala je bezbedna, ako je bezbedna.

Odlučio sam da ću da zaboravim na odelo s tankim prugama. Izgužvalo bi mi se u torbi, a tamo ne bih ni imao gde da ga obesim. Lenonovu sliku svakako nosim. Ali moram da pronađem i fotografiju sa decom, da bih je poneo sa sobom.

Odlazim do Suzaninog radnog stola, koji je prekriven njenim papirima. Nadajući se da ću pronaći dokaz za neku njenu prevaru novijeg datuma zbog koje bih mogao da joj prebacim i onda odem, zgrabio sam njen novčanik i otvorio ga. Nalazim samo sliku na kojoj smo nas dvoje, zagrljeni.

U fiokama su čitavi svežnjevi fotografija. Odabiram jednu na kojoj je moj stariji dečko kad je imao svega nekoliko dana. Kupam ga u bolnici, njegova glava leži u mojoj ruci. Lice mi je ozbiljno od usredsređenosti dok ga polivam preko rebara i izbezumljenog lica po prvi put. Tada sam se viđao sa Karen. Mahnuo sam Suzan u znak pozdrava u bolnici, uzeo šampanjac koji nam je doneo njen otac i popio ga u krevetu sa Karen. Suzan je to spomenula pre neki dan.

„Nikada neću zaboraviti to što si otišao iz bolnice a da me nisi poljubio. To nam je bilo prvo dete, a ti me nisi poljubio. Dobro, barem voliš decu. Kad odeš.”

„Kad odem?”

„Na put. Deca stalno pitaju za tebe. Prvo što pitaju ujutru je, 'Je l' tata danas dolazi kući?' “

Stavljam fotografiju u džep.

Zbog starih vremena prelistavam njen dnevnik. Prašnjav je; ne vodi ga redovno, već zapisuje samo one stvari koje želi da ja pročitam. Prelećem pogledom preko pasusa u kojem je napisala, pre tri godine, nešto o svom ljubavniku, pitajući se da li da ga poseti u Rimu. Mogu da prozrem njene laži i da joj kažem da bih bio srećan kad bi otišla. Oduvek sam tražio priliku da je ostavim.

Vraćam se svojoj uobičajenoj pozi na sofi. Popušiću još ovoga, iako se zbog toga osećam kao da sam isporučen na javnu osudu.

„Tu si.”

Gledam gore. Gledam u stranu. Gledam opet nazad. Suzan stoji u dnu stepenica u beloj majici i belim papučama, naboranog i podbulog lica.

Deluje tako belo da bih mogao da pišem po njoj.

*

Jednom, kad sam došao kući u četiri, vrativši se sa neke tinejdžerske žurke, zatekao sam majku dole, u umrljanom penjoaru koji je dosezao do poda. Na podu su bile razbacane fotografije na kojima je bila ona kao mlada žena. Na tim starim snimcima bila je sramežljiva i živahna, kosa joj je bila duga kao i moja, a na sebi je

imala sandale i cvetnu haljinu. Pozirala je sa muškarcima koji su nosili razdeljke i kravate, a nijedan od njih nije bio otac.

Suzan mora da me je gledala kako buljim u prazno. Koliko dugo, pitam se?

Voleo sam da vodim Ninu u restorane i na zabave, na otvaranja i izložbe. Sedeo bih i posmatrao je kako gleda slike. Uživao sam u njenom uživanju dok sam je vodio po Londonu. Inače ne bih ni izlazio. Stalno smo se držali za ruke. Gde god da smo bili, bila mi je utočište, moja oaza svetlosti. Ali, ova nova uživanja su je istrгла iz poznatog sveta i gurnula je u jedan drugi, zastrašujući. Povremeno sam je izbezumljivao. Bilo joj je previše mene, znam to. Mi želimo ljubav, ali ne želimo da izgubimo sebe.

*

Asif je ocenjivao zadatke, okružen po abecednom redosledu poređanim knjigama o filozofiji, obrazovanju i dečijem razvoju. Na radnom stolu stajala mu je slika njegove žene i dece. Kada me je ugledao tog popodneva na vratima njegove radne sobe, s Nadžmom koja je zabrinuto stajala iza mene, uzbunio se. Možda sam izgledao napeto, ili još gore.

„Deca su dobro?“, bilo je njegovo prvo pitanje.

„Da, da.“

Osetio je olakšanje.

Onda smo se rukovali.

„A tvoja?“, rekao sam ja.

„Dobro su, hvala Bogu.“

Nadžma je rekla, s izazovom u očima: „A Suzan?“

„U redu. U redu je.“

Asif me je gledao ispitivački. Nisam želeo da narušavam mir. Nisam ni znao zašto sam došao. Šetao sam ulicama od jutra. Onda sam zaustavio taksu i rekao vozaču Asifovu adresu. Pošto je Viktor bio sveži preobraćenik na hedonizam, možda mi je bilo potrebno drugačije gledište.

Rekao sam: „Mogu li da razgovaram s tobom?“

Nadžma nas je, oklevajući, ostavila nasamo a Asif je izuo papuče i obuio cipele. Primetio sam da je počeo da se goji, a sa prslukom tesno navučeni preko stomaka izgledao je starije, dostojanstvenije i solidnije.

Izašli smo u njegov vrt. Zapazio sam da stalno gleda gore, u pravcu staklenika, gde je Nadžma čitala u stolici od pruća. Zamišljao sam kako me već optužuje.

Rekao sam: „Kuća mi je puna otrova. Suzan hoće da budem fin. Ja ne mogu da budem fin. Ne možemo ništa da uradimo jedno za drugo. To je činjenica. Odlučio sam da odem.” Asif je rekao: „Svi parovi se svađaju. Čak i Nadžma i ja – ”

Rekao sam, nasmejavši se iznenada: „Setio sam se.”

„Čega?”

„Dok smo jeli omlet za doručak. Pre nego što smo sišli na bazen – na odmoru u Italiji prošle godine. Suzan i ja smo bili uljudni jedno prema drugom satima. Ali vas dvoje. One ćutnje. Prezir. Jedva si čekao da odemo do kafića, gde smo ti i ja mogli sami da igramo stoni fudbal.”

„Tačno tako. Ona i ja imamo svoje nesporazume... ponekad.” A onda je rekao: „Lako je dići ruke prebrzo. Čemu žurba? Vidi šta će biti. Preklinjem te da sačekaš godinu dana. ”

„Ne mogu da čekam ni nedelju dana. U stvari, odlazim ujutru.”

„Nećeš valjda? Ali godinu dana nije ništa u našim godinama. Je l' to zbog one devojke?”

Slegnuo sam ramenima. „Ne viđam je. Izgubio sam je.”

„Nemoj – pa ti se tresesh.” Zagrlio me je. Rekao je: „Ali, pratiš je na neki način?”

„Kada bih mogao opet da joj vidim kosu na vratu, iselio bih se zbog toga. Znaš, bio bi to početak novog gledanja na stvari. ”

„Kosu?”

„Naravno.”

Jedino ne mogu da shvatim da ljudi u našim godinama mogu da budu tako romantični.”

Rekao sam: „Asife, nema tih godina koje su pošteđene snažnih osećanja.”

Otfrknuo je. „Šteta što si je uopšte sreo!”

„Zašto insistiraš na tome da je to smešno?”

„Možda mi je mrsko da gledam čoveka koga poštujem, koji je sjajan i posvećen u nekim stvarima – a svojeglav u drugim – kako se raspada zbog takvih strasti. Ali, pretpostavljam da, za razliku od mnogih ljudi, ti možeš da priuštiš sebi ostvarenje svojih zadovoljstava. Kao što i činiš.”

„Da. Ali, nemoj misliti da ne znam da postoje i važnije stvari na koje treba misliti – međunarodna politička situacija, i tome slično.”
Moj sarkazam ga je ućutkao.

Njegova deca su se rastrčala okolo. Pitaju za moje dečake. Kažem im da su kod kuće. Glasovi druge dece čuju se iz obližnjih bašti. Deca dolaze na sporednu kapiju.

Kad bih samo mogao da sedim zadovoljan usred svog života, kao što je to naizgled slučaj s decom, bez neprestane brige za stanje stvari, za sutra, sledeću nedelju, sledeću godinu. Ali, od četrnaeste godine, kada sam skovao zaveru protiv svojih roditelja i nisam pobeo od kuće kao što sam nameravao, već sam čekao povoljnu priliku i pripremao se, znajući da ću jednoga dana biti spreman, postavio sam sebi budućnost kao cilj. Bilo mi je potrebno da se svakoga dana desi nešto što će mi pokazati napredak ili sakupljeno znanje. Ne mogu da podnesem kad se stvari odvijaju glatko, kad nema dovoljno intenziteta. Ali, dobro bi mi došao miran period. Nadam mu se, na duge staze.

Rekao je: „Jako si rastrojen. Znam da umeš da se brineš o sebi, a nisi se ni obrijao. Da ostavimo za trenutak kosu tvoje devojke na stranu, tvoja izgleda kao da si se očesljavao vertikalno.”

Nasmejao sam se, ali nisam ništa rekao. Posle nekog vremena rekao je: „Odlučio si?”

„Mislim da jesam.”

„Ne želim da ideš u nekakvu groznu garsonjeru. Dođi ovde, ako hoćeš, na neko vreme. Smestiću decu zajedno.”

„Baš si ljubazan, Asife. Hvala ti. Ali, ne bih mogao da sedim ovde, usred tvog porodičnog života, pošto sam napustio svoj.“

„Neće to dugo potrajati.“

„Šta kažeš?“

„Kad porazmisliš nekoliko dana, odlučićeš da se vratiš. Ti nisi spreman na život bez dece. Mislim da ne shvataš potpuno kako je to... ostaviti ih. Boleće i njih, zar ne?“

U tom trenutku noge su me skoro izdale. Rekao sam: „Znam da ću morati da prođem kroz to.“

Rekao je: „Tu novu devojkicu si opisao kao neobrazovano obrazovanu. Suzan je džangrizava, ali je inteligentna. Oduvek sam uživao da pričam s njom. I ti si, jednom, morao imati dobar razlog što si izabrao nju.“

„Zar mi nije dozvoljeno da se predomislim? Ako ljudi beže jedni od drugih u čoporima, to je zato što trče prema drugim ljudima.“

„Svi mi čeznemo za nečim većim. Nikada nismo zadovoljni. Mudrost je znati vrednost onoga što imamo. Ako se svakoga dana dogodi neka sitna sreća, naša deca nam se nasmeše ili nas konačno poslušaju, trebalo bi da se smatramo srećnima.“

„Obeshrabren sam. Nesrećan odnos ne može biti zapečaćen kupe. On curi i razliva se u sve drugo, kao probušena konzerva s uljem.“ Pogledao sam ga. „Ti nikada nisi pomišljao da digneš ruke od svega?“

Obojica smo bacili pogled u Nadžminom pravcu.

„Zašto me to pitaš?“, rekao je razdraženo. „Misliš da ću jednog dana da odgovorim drugačije i da će tvoje gledište na stvari da dobije potvrdu?“

„Asife, kakvo gledište?“

„Da čovek nema odgovornosti.“ Uzdahnuo je i nastavio: „Izvini. Valjda je to što ti radiš savremeno.“

„Rekao bih da se radi o nekom novom nemiru.“

„Da, osećam se jedinstveno zato što godinama neprestano volim istu osobu i ne planiram u potaji da pobežem. Ali, ja volim ovo

ovde. Svakoga dana nešto se gradi. Stvari rastu. Bez toga bih bio samo običan čovek koji hoda ulicom i nema kud da ode."

„Kod kuće, za mene nema pokreta."

„Kod prave ljubavi ima malo pokreta. Ideš ukруг, ukруг, ali sve dalje i dalje. Zar ti ne veruješ ni u šta? Ili je tebi vrlina tek poslednja stvar na svetu?"

Šta sam mogao da kažem na to? Mladi ljudi puni su tegobnih verovanja. Zašto ne bih bio i ja? Ne padaju mnoga verovanja spontano na pamet. Dosegli smo takvo stanje stvari da ako, posle dve hiljade godina hrišćanske civilizacije, sretnem nekoga ko je religiozan – što je, na sreću, redak slučaj u poslednje vreme – smatram da ima duševne smetnje i da mu tieba lečenje.

Mogao bih da kažem ovo: verujem u individualizam. u senzualizam i u kreativnu lenjost. Volim ljudsku imaginaciju: njenu istančanost, njenu brutalnu agresivnu energiju, njenu dubinu, njenu moć da transformiše materijalni svet u umetnost. Volim ono što rade muškarci i žene. Volim to više od svega na svetu, osim ljubavi i ženskih teia, koje su u središtu svega zbog čega vredi živeti.

Ali, Asif je inteligentan. Ne želim da se obrukam tako što ću reći bilo šta sebično – iako mogu da se setim malobrojnih institucija koje su toliko sebične kao što je porodica. Možda postajem revnosni skeptik.

Verovatno se sada kikoćem. Progovoriću pre nego što pomisli da sam poludeo.

„Ja imam svoja mišljenja", kažem. „Ali ona su nebitna. Menjaju se svakog dana. Uvek je izvesno olakšanje nemati mišljenje, posebno u vezi sa pitanjima iz kulture ili politike. Ali, mogu ti reći, kad je reč o ovome, tu patim od viška verovanja."

„Verovanja u šta?"

„U mogućnost prisnosti. U ljubav."

Skoro se nasmejao. Zatim je rekao: „Oduvek su ti se dopadale žene. Nikada nisi to prerastao."

„Pa kad su dopadljive. Zar nisi to primetio?"

„A kad bi našao neku sa strane?"

„To mi predlažeš?”

„Puno putuješ. Stalno si u Americi, pretvaraš književnost u - ”

„Pare.”

„Mora da ti se ukazuju prilike. Možda ti to podmiri potrebu.”

„Da, na neko vreme. Ali, to u potpunosti zavisi upravo od toga kakva je potreba i da li može da se podmiri. Ili se možda obnavlja, i sa kojom žestinom. Ti, u svakom slučaju, to ne bi uradio.”

Rekao je: „Ne zaboravi da sam ja nastavnik.”

„Znam. Zašto to kažeš?”

„Znaš, teško je učiti druge. A postaje još teže ako su deca rastresena. U učionici vidim otpad. Otpatke. Polomljenu stranu stvari.” Ponudio me je čajem.

Nisam mogao još dugo da ostanem. Došlo je vreme da odem kući, okupam decu, vidim se sa Suzan i spakujem. Morao sam da dam svoj doprinos polomljenoj strani stvari.

Viktor kaže: „Bila je to najgora, ali i najbolja stvar koju sam uradio. Dve godine pošto sam otišao bio sam svestan, negde u malom mozgu, da se desilo nešto neoprostivo. Znao sam da tu negde, neki ljudi - moja žena i deca - pate zbog toga što sam ja uradio. Pa ipak - ”

Zatim nastavlja: „Možeš da mi se rugaš zbog safalade i prženih krompirića, a posebno zbog mariniranog sočnog crnog luka. Ali, koliko naših prijatelja i poznanika koji su otišli od svojih roditelja žele da im se vrate? Koliko njih bi reklo, kad bi se prisetili tog perioda, da ne bi otišli?”

*

„Šta je bilo? Je l' su bolesni? Je l' su budni?”

„Ne”, kaže ona.

Suzan izgleda i bolesno i budno.

Prilazi mi sa početka stepeništa, raširenih ruku.

„Zagrli me. Ne tako, kao da imaš klešta a ne ruke. Dodirni me rukama.”

Setio sam se kad me je stariji sin pitao: „Zašto imamo ruke?”

Rekao sam: „Evo me, tu sam.”

„Da. Hvala Bogu. Zagrlj me.“

Ljubim je i prelazim rukama po njenom telu. Majica joj se zadiže. Nehotice joj dodirujem grudi. Spuštam ruku. Stidne dlačice joj nisu tako bujne i mekane kao kod Nine. Ali, ako me pusti da je pojebem ovde, sada, na podu, neću otići. Nalegnuću na rudu i prihvatiti odgovornosti još godinu dana. Ujutru ću ionako da budem umoran. Izvadiću lososa iz zamrzivača, smazati obilan doručak i uzdahnuti s olakšanjem. I ja volim srećan kraj.

Ona kaže: „Sanjala sam ružan san – da nisi tu. A onda sam se probudila i nije te bilo. Nećeš da odeš, je li?“

„Zbog čega to kažeš?“

„Ne znam, ne znam.“

„U redu je“, kažem ja. „Smiri se, izmasiraću te.“

„Ne, hvala. Ti ne znaš to da radiš. Previše si grub.“

„Dobro“, kažem ja. „Kao da me ti nikada nisi dodirnula.“

„Zar si iznenađen?“, kaže ona tiho. „Nisi, zar ne?“

Laganje ne preporučujem. Osim pod izvesnim okolnostima.

Suzan, kad bi me poznavala pljunula bi mi u lice. Lagao sam te i izneverio svakog dana. Ali, da nisam uživao u tim ženama ne bih ni ostao ovako dugo. Laganje štiti sve nas; zahvaljujući njemu, ono važno nastavlja da traje. Ljubazno je lagati. Da sam bio dobar svih ovih godina, ko bi bio impresioniran? Bog? Svet bez laganja bio bi nemoguć; svet u kojem laganje nije osporavano takođe je nemoguć. Nažalost, zbog laganja se osećamo nemoćno. Ono stvara strašnu usamljenost. Ovde, noćas, osećam se odsečen od tebe i od svih. Govoriti istinu, stoga, treba da bude najviša vrednost, zadovoljstvo, kada, da kažem ono što je očigledno, dolazi do sukoba.

Ona počinje da se budi.

„Šta radiš ovde dole? Zašto nisi u krevetu?“

„Imao sam posla.“

„U ovo doba?“

„Nisam mogao da zaspim.“

„Zašto? Šta te muči? Obično se teško budiš.“ Preleće očima preko mog lica. „Smrdiš na cigarete i onu odvratnu gandžu. Kosa ti je

mokra. Jesi li izlazio? Gde si bio? S kim si se video?"

Prsti su joj na mom obrazu.

„Jao.“

„Šta ti je to? Šta ti se desilo s licem? Čekaj – “

Prilazi prekidaču za svetlo i, dok se kreće, toliko je pospana da se spotiče i pada prema stolu.

Sad ću da te uhvatim.

Noćas ulice bazde na mokraču. Kamioni su parkirani ispred supermarketa; muškarci guraju metalne kontejnere kroz bočna vrata. Mladi su napolju, idu negde.

Pre sedam godina, kad smo se Suzan i ja razdvojili na godinu dana a mene uzbuđivali nepoznati ljudi, poznavao sam ove barove, poznavao sam devojke što prodaju nakit na pijaci, ljude iz grupa, klinge koji stalno putuju. Imao sam vremena za neočekivane stvari.

Noćas, kad sam dečaku promenio pelenu, vratio ga u krevet i odvezao se u ovaj bar ne znajući ni sam zašto, vidim samo desetine mladih ljudi koji stare u neverovatnoj i jeftinoj odeći, kako se guraju na gomili. Ne poznajem nikoga. S mojim sadašnjim prijateljima viđam se samo kad se dogovorimo, zakazujem sastanke s njima kao kod zubara. A Viktor, koji je pet godina stariji od mene, nikada ne bi bio na ovakvom mestu, mada se, što je pohvalno za njega, okrenuo igranju. Odlazi u klubove, ponekad sam, gde počinje da izvodi svoje čudne, nezavisne plesne pokrete. Ubrzo se oko njega raščisti prostor. Nisam siguran da li je to zbog njegovog osobitog stila ili zato što ljudi misle da je polieajac na odsustvu.

„Baš me briga ako ispadam budala“, kaže on. „Ali mladi doterani ljudi znaju da budu pravi snobovi.“

Ispred bara stoje momci u debelim kaputima do kolena, vrećastim pantalonama i patikama koje liče na čamce. Smešno je kako dileri droge uvek stoje okolo i dugo ništa ne rade, a onda odjednom brzo odu. Noćas se pitam da li svi odjednom imaju napad glavobolje, jer stežu glave kao da poziraju za Munkov *Krik*, dok razgovaraju mobilnim telefonima. Nekada sam se raspitivao za cenu ove ili one droge. Sada razmišljam šta će se desiti s njima i pitam se zašto su

straćili novac na takvu odeću. A oni sigurno misle da sam ja nedovoljno upadljiv.

Video sam u baru nekoga koga poznajem. Klinca koji više nije klinac i koga sam, nekoliko sedmica, viđao svakodnevno. Dok sam bio u socijalističkoj fazi, slušao sam ovakve nesrećnike nadugačko, osuđujući društvo zbog kojeg pate. Bio je živahan, pametan i pun priča o svojim avanturama na ulici, ali je bio povređen iznutra, zbog čega je njegovo razmetanje bilo još zajedljivije. U baru mi je prišao, dodvoravajući se i tražeći hiljadu funti kako bi otišao da živi u nekom indijanskom rezervatu.

Saslušao sam ga, a onda mu rekao: „Misliš da oni nemaju dovoljno problema i bez tebe?” Pokušao sam da se proguram pored njega, ali me je uhvatio za ruku.

„Vi možete da priuštite sebi da pomognete drugom ljudskom biću”, nastavio je, nameštajući svoj najpatetičniji izraz. „Zahvaljujući vašoj ljubaznosti - ”

Prekidam ga: „Daću ti novac ako mi kažeš samo jednu stvar. Gde ti je otac? Zašto nisi kod kuće s njim?”

Pogledao me je.

Kažem: „Odgovori mi!”

„Na čemu si?”

Odmaglio je.

Napolju, na ulici, mogu mirne duše da se razmahnem i da počnem da vičem, jer mislim da neki od ovih ljudi i ne znaju ko su im očevi. Kuda su otišli svi očevi? Nekada su očevi odlazili u rat i vraćali se, ako bi se vratili, neprepoznatljivi. Pa ipak očevi još uvek beže i vraćaju se, ako se uopšte vrata, neprepoznatljivi. Misle li oni na svoju decu? Šta bolje od toga imaju da rade? Beže li oni kad njihove žene postanu majke? Šta je to toliko bitno kod majki zbog čega ih ostavljaju? Gde se skrivaju očevi i šta rade?

Neko mora da zna. Moram da pitam jednog od njih. Moram da upitam sebe.

Trčim ka svojim kolima. Noćas moram da odem na još jedno mesto.

*

Viktor je uvek ljubio i grlio Ninu. Imao je prema njoj zaštitnički odnos a ona se, uvidevši koliko je nezgrapnan, trudila da ga ne uplaši.

Jedne noći, Viktor je u svom stanu uzeo neku novu drogu. Kada se izgubio u nekim nepoznatim predelima, Nina i ja smo počeli da vodimo ljubav. Viktor je došao kod nas u krevet. Koliko žalim zbog toga što sam hteo da uradim – a to je da umanjim njen značaj u svojim mislima. Da nije bila posebna, moja osećanja prema njoj ne bi bila tako snažna.

„Zašto si to uradio?“, pitao sam ga.

„Vi ste se smejali. Uživali ste jedno u drugom.“

Umeo sam da joj ugodim. Kuvao sam joj; kupao sam je i masirao dok je slušala muziku. Kleo sam se da ću je voleti, zaštititi i pomoći.

Verovala mi je, ali je postajala obeshrabrena.

Rekla je Viktoru: „On me stalno ostavlja. Svaki put kad se ponovo naviknem na njega, on ode kući ili, što je još gore, na odmor. Gubim nadu. Osećam kako se gušim. Ne znam čak ni šta to čekam.“

Rekla mi je da neće moći da me viđa neko vreme. Bilo joj je potrebno da se distancira. Zamolio sam Viktora da je drži na oku, da je zove svakodnevno i održava me živim u njenim mislima. Jednog dana, u surovom i zlobnom raspoloženju, zamolio sam ga da izlazi s njom kad ja ne budem tu.

Mislim da su se viđali nekoliko nedelja. Nisam se raspitivao i nisam razgovarao s njim dok sam bio van grada sa Suzan i decom. Onda me je on nazvao i rekao da ga je zamolila da više ne kontaktiraju. On i ja smo nastavili s našim prijateljstvom. Nismo razgovarali o Nini. Mislio sam da ću je ubrzo zaboraviti.

„Bio sam u baru na piću. Bila je gužva. Odlučio sam da procunjam. Onda sam video neki klub, ušao unutra i obišao ga.“

„Video si klub, tek tako.“

Rekao sam: „Da, ljude na ulici koji su čekali u redu.“

„Šta te je nagnalo da uđeš?“

„Ne znam. Mislim da sam nekada, pre, uživao u takvim stvarima.“

Suzan je rekla: „Ne liči na tebe da budeš spontan. Gde ti je košulja? Zar nisi pre imao na sebi košulju?“

„O Bože, da, imao sam“, kažem ja. „Kako se lako gube stvari!“
Ona me gleda netremice.

*

Pošto nisam našao Viktora u baru, a delovalo mi je da na ulicama ima više nasilja nego što sam ja pamtio, odvezao sam se u kuću u kojoj je iznajmljivala sobu. Odlazio sam tamo par puta pre nekoliko meseci, kada se doselila u London, da bi mi bila blizu, kao što je priznala. Maštala je, kako je rekla, da živi odmah iza ćoška.

Kuhinja je uvek bila krcata mladim ljudima koji su se oporavljali od nekakve razuzdanosti ili se pripremali za nju. Sećao sam se njenog kreveta na podu; indijskog pokrivača za krevet; zbirki poezije; kasete; i brojnih sveća zbog kojih je Božić tako uzbudljiv mladim ženama.

„Ne znam zašto živim ovde“, rekla mi je, dok sam se ja lenjo izvlačio iz jednog kreveta, da bih se vratio u drugi. „Ne bi trebalo da budem s tobom. Zar ne bi mogao da ostaneš za stalno, ili barem noćas?“

Pogledao sam je, onako голу na krevetu, belu kao zrno pirinča.

„Jako bih želeo da mogu.“

„Znaš, mislim da neću moći da izdržim ovo još dugo.“

„Zar nećeš da me čekaš?“

„Ne znam.“

Noćas oklevam napolju, iako se kroz prozor ništa ne vidi. Napokon sam pozvonio. Neki mladić otvara vrata. Pitam ga da li me se seća. Kaže da me se seća, ali s tako malo oduševljenja da se pitam da nije jedan od onih koji su savetovali Nini da me se okane.

„Je l' ona još živi ovde?“

Gleda me sumnjičavo, pa kaže:

„Nije bila tu neko vreme.“

„Nije?“

„Vratila se.“

„Jeste? Vratila se? Mogu li da je vidim? Je l' kod kuće?“

„Nije.“

Uzdržavam se da ga ne ošamarim.

Na kraju mi saopštava da misli da je otišla u neki obližnji klub.

„S kim?“, pitam ja.

„S prijateljem.“

„Gde je taj klub?“

Objašnjava mi, uz uzdah, kao da bi trebalo to da znam.

Odvozim se tamo i stojim u redu sat vremena, prestravljen da me neće pustiti da uđem. Dok se približavam vrataru, skidam košulju, nadajući se da ću tako izgledati modernije. Krijem je iza žive ograde s druge strane ulice, tako da na sebi imam majicu i sako.

Unutra je kao neki disko, samo mrak, skoro crno, bez svetlosnih bleskova koji su me toliko zabavljali kad sam bio tinejdžer.

Ima jedan problem: i da je ovde, ne bih uspeo da je vidim.

Najveći deo svog života, do ove noći, bio sam mlad. Najveći deo svog života, bilo je ljudi kojima sam mogao da se obratim, koji su očigledno znali šta se dešava. Gde su oni? Ovih dana, osim kada sam sa Suzan, znam ko sam. Kada je to neophodno, umem da se dovedem u red i održim izvesno dostojanstvo. Ali, ove noći ga gubim.

Paleći upaljač, probijam se kroz masu, kao da istražujem neku pećinu.

Ljudi imaju na sebi kapute zakopčane do grla, sa spuštenim šeširima. Nema sumnje, britanski klinci su rođeni zaslužni građani i satiričari. Možete biti sigurni da su uvek u nekoj akciji. Ali, noćas je depresivno gledati mlađe ljude tako drogirane i zatupljene. Hoću da pitam zašto, kao da ne mogu da se setim. Pre tri godine, šest meseci sam uzimao kokain svakodnevno, po celu noć. Zahvaljujući sreći i velikom zalaganju, na kraju sam uspeo da se očistim. Da li smo i mi bili takvi nezahtevni zombiji, da li smo verovali da je biti mlad vrlina sama po sebi? Nesumnjivo. Da li porezi koje ja plaćam održavaju njihovo prepuštanje? Verovatno. Da li je moj otac obilazio ovakva mesta kao bez glave, u potrazi za mladom ženom na koju je želeo da se baci?

Strahujem za svoje sinove, ali je od suštinske važnosti da ih napustim sutra.

Mislim da sam postao jedan od odraslih iz *Lovca u žitu*.

Zašto zavidim ovim ljudima? Krajem šezdesetih i tokom sedamdesetih osećao sam da pripadam nečemu, drugim mladim ljudima i svojevrsnom opozicionom pokretu. Revnost mi se nije dopadala; bio sam previše nespretan da bih se priključio bilo čemu. Ali, ima nešto što mi nedostaje: da se izgubim, da, u nečem krupnijem i važnijem.

Dok se unosim drugim ljudima u lice s upaljačem, počinjem da strahujem od pomisli da ću je ugledati. Šta ako je s nekim mladićem? Šta ako me sada prezire? Ova lica su mlada. Mora da sam sišao s uma kad me je osvojila takva nepotpuna žena. Šta ima loše u zrelosti? Kad samo pomislim na razgovore koje sam mogao voditi – o književnosti i ogorčenju – sa nekom četrdesetogodišnjakinjom! Viktor mi je pomenuo neku zanimljivu optičarku, koja je imala sopstvenu radnju. Ljudi kažu da je važna duša, a ne telo!

Znam jedno mesto gde bih mogao da sretnem neke sredovečne žene, ako su uopšte budne ovako kasno! Kad se budem uskladio s njima, biće zahvalne zbog mog društva! Njih interesuju krupnije i važnije stvari!

Potražiću neke od njih!

Krećem da se probijem prema vratima, ma gde se nalazila, pomalo užurbano. To je tipično za mene – da se toliko približim nečemu, a onda pobegnem.

Ugledao sam neku ženu kako igra sama. Mora da je ona? Krećem prema njoj. Ne; to nije moja ljubav. Ne mogu dobro da razaberem, ali imam utisak da se ova žena neće buniti ako joj priđem. Od droga koje uzimaju očigledno postaju prijateljski nastrojeni, kao da to inače ne bi mogli da postignu. Možda bi trebalo da ih daju svim mladim ljudima. U takvom raspoloženju bi im sigurno bilo svejedno da li igraš kao helikopter koji pada! Želim da naučim da očekujem da se ljudi prema meni ophode ljubazno.

Vičem toj ženi na uvo i ona kreće sa mnom do šanka. Ne mogu dobro da čujem šta govori. Ali, mogu da zamislim da odlazim kući s njom. Ako kaže da, poći ću. Neka čudna prostorija; njena odeća;

uvrnuta mesta na kojima sam završavao u prošlosti, izgubljen u gradu, čekajući da vidim šta će da iskrсне. Odatle bih, ujutru, otišao pravo kod Viktora a da i ne odem kući.

Tada sam zadobio udarac. Izgleda da je došao otpozadi, bio je to neki muškarac. Možda se sve desilo kad sam uz pomoć plamena upaljača zagledao alku u obrvi neke žene. Ona bi zanimala Viktora.

Suzan seda pored mene.

„Ne diraj, tu su me samo udarili“, kažem ja.

„Bio si agresivan?“

„Ne znam zašto se to dogodilo. Mladi to naprosto vole da rade. Biće u redu do sutra.“

„Šta je ovo?“, pita ona.

„Fotografija Džona Lenona s autogramom“, kažem ja.

„Zašto je stajala na stepenicama?“

Gledam je zapanjeno. „Stvarno? Mislim da sam tražio neko bolje mesto da je okačim.“

„Usred noći?“

„Meni se činilo da je pravi trenutak za to.“

„Sad je napukla“, kaže ona. „Pogledaj staklo.“ Zatim kaže: „Jadno tvoje lice. Hoćeš da te umijem?“

Gledam je i kažem: „Ima neko za koga sam zainteresovan. Ali, ona je otišla. Bojim se da je to istina.“

„Za tebe? Neko je zainteresovan za tebe?“

„Iznenadena si?“

„Pa, da.“

Ja sam iznenaden da si ti iznenadena.“ Briznula je u plač.

„Hoćeš li me zbog nje ostaviti?“

„Sada mislim da neću.“

Otvaram usta. Hoću da progovorim.

„Šta je?“, kaže ona.

„Ne. Ništa“, kažem ja. „Hajdemo.“

Ona me kupa u kupatilu. Zatim je vodim nazad do kreveta, s šakom na njenoj ruci. Ležemo tamo, okrenuti leđima.

Ima li šta strašnije od dnevne svetlosti? Ona se oblači na ivici kreveta. Deca skaču po madracu. Mlađi pokušava da mi prstima otvori očne kapke. Drugi mi sipa sok od jabuke u uvo, da vidi da li će da izađe na drugo. On ima naučničke sklonosti.

Suzan odlazi dole s njima.

Okrećem se na leđa, kao što činim svako jutro, i razmišljam, šta sve treba da uradim danas? Kakve obaveze imam? Kakva zadovoljstva me možda očekuju? Onda sam se setio, pa sklapam oči.

Posle nekog vremena ulazna vrata su se zalupila i kuća tone u tišinu. Tišina se širi, prožimajući sve nekakvom zlokobnom blagošću.

Ustajem i krećem da silazim niz stepenice, ali čujem nekakav zvuk pa zastajem na zavoj stepeništa. Vidim Suzan u hodniku kako se sprema da krene na posao, oblači svoj kratki kaput i gura bicikl ka vratima.

„Hoćeš li uzeti nešto za kasnije? Vidimo se na večeri!“, dovikuje, zalupivši vratima za sobom.

Bez jela, pića i preteranog razmišljanja, obavljam sve što brže mogu. Brijem se i oblačim pristojnu odeću. Krećući se po kući, nailazim na pidžame mojih dečaka bačene na pod. Podižem ih, mirišem i sklapam ih na njihovim krevetima.

Kada je toplo, Suzan stavlja talk u cipele a kad ih skine za njom ostaju tragovi stopala, njeni tragovi na tepihu, koji se iznenada gube, kao miris divljači koji je iščezao.

Ubrzo zatvaram rajsferšlus na svojoj torbi.

Uspravljam se, hitro ispisujem poruku: „Draga Suzan, napuštam ovu kuću i neću se vraćati. Žao mi je što moram da kažem da mislim da ne možemo da usrećimo jedno drugo. Javiću ti se sutra.“ To je to. Zatim primećujem da mi je ostavila ceduljicu s porukom, gde me moli da joj podignem stvari sa hemijskog čišćenja. Psujući, žurno odlazim iza ćoška da preuzmem njenu odeću i ostavljam je u spavaćoj sobi.

Pitam se, zatim, gde da ostavim svoju poruku. Sto u dnevnoj sobi je zakrčen cvećem, poklonima, čestitkama. Suzan je prošle nedelje

imala rođendansku zabavu u obližnjem restoranu. Mora da je bilo skoro trideset gostiju. U svojoj novoj haljini od teksasa i lepim cipelama sa cvetićima našivenim sa strane, žurno je prilazila svakom prijatelju koji je ulazio. Bilo je ljubljenja, grljenja i tračarenja. Pod je uskoro bio zastrt trakama i ukrasnim papirom. Sedeo sam i gledao je kako igra uz ploču Tamla Motona sa nekim školskim drugom. U njihovom plesu bilo je čak i nostalgije. Setio sam se kad sam jednom bio u Veneciji. Trebalo je da mi se pridruži u Otel d' Ban na Lidu, ali nisam znao tačno u koje vreme. Sišao sam dole i ugledao je slučajno u predvorju, a ona se okrenula, prepoznala me i lice joj je bilo preplavljeno zadovoljstvom.

Ona uopšte nije moj tip, ali sam siguran da u njoj ima nečega u čemu sam mogao da uživam. Želeo bih da je ne viđam nekoliko meseci, da bih je zaboravio; možda bih tada mogao jasno da shvatim kakva je zaista, bez mene.

Stavio sam poruku na drugi kraj stola, prislonivši je uz čašu. Neće moći da je ne vidi kad bude ušla. Sešće u onu tamo stolicu da je pročita. Pitam se šta će tada da oseti; pitam se šta će tada da uradi. Telefon stoji pri ruci.

Podižem svoju torbu sa poda na sredini spavaće sobe. Silazim i otvaram ulazna vrata. Umoran ali odlučan, izlazim napolje. Kiša nije padala nedeljama. Cvetovi su otpali s drveća. London je procvetao; čak i ja cvetam, uprkos svemu.

Lep dan za odlaske.

Zalupio sam vrata za sobom i otišao. Razmišljam da krenem kroz park da bih video dečake. Ali, moje rastrojeno ponašanje bi me odalo i bilo kakva pitanja mogla bi me koštati ovo malo hrabrosti koju sam skupio. Možda bi trebalo da se okrenem i mahnem kući.

Ne mogu da kažem da u ovom topioničarskom kotlu nisam naučio više nego na drugim mestima: školovanje srca, pomalo napuklog, a možda i slomljenog na nekim mestima. Drugo je pitanje da li ću preživeti to saznanje i dobro ga primeniti - i da li će iko od nas to učiniti.

*

Viktor sedi za stolom u svom crnom bademantilu, crnim čarapama i papučama, i žvače parče tosta koje je sigurno ostalo na stolu od sinoć. Ali, kad sam ušao na vrata ustao je i izljubio me.

„Je l' gotovo?”

„Da”, kažem ja. „Gotovo je.”

Viktor me posmatra i izgleda veselo. Primećujem da je stan očišćen. Nema mariniranog crnog luka na vidiku.

Razmišljam da li da se raspakujem, ne bih li razjasnio sebi da ostajem ovde. Ali, kad sam se osvrnuo oko sebe, ne vidim nijedno mesto gde bih mogao da ostavim stvari. On će kasnije otići na posao, a ja ću ostati ovde sam. Ne ide mi se u kancelariju. Možda izađem u šetnju.

Viktor uzima moju torbu i spušta je u ćošak. Primećujem da je kafa tek skuvana. U rerni su kroasani. Sedam i gledam njega, svog prijatelja. Neko vreme - ne znam koliko dugo - ovo mesto će mi biti dom.

Pitam se kada će Suzan pročitati poruku i saznati, saznati. Neće se vratiti do predveče. Još nije kasno da je povučem.

„Znao si da ću da dođem?”

„Mislio sam da ćeš uspeti - na kraju”, uzvraća Viktor.

„Možda za nekoliko nedelja. Postalo je neminovno.”

„Ceniš?”

„Kako da ne!” A zatim kaže: „Jesi li rekao deci?”

„Ne.”

„To je ono najteže.”

Grizem se za usnu.

„Prvo ću da popričam sa Suzan”, kažem ja. „Onda s njima. Imam mnogo toga da im kažem... celu tu priču kad ljudi pokušavaju da žive zajedno.”

Gleda me. On zna ovo. Pa ipak, neobično je razdragan.

„Zbog čega se smešiš?”, pitam ga.

„Ima jedna nova koja me je zainteresovala. Idemo na ručak na ono novo mesto, a onda šetnja po parku - “

„A onda?”

Oči mu se cakle.

Onda kaže: „Uzgred, zvala je ona cura.”

„Koja cura?”

„Nina. Čula je da si je tražio.”

Pomišijam kako život na zemlji može da bude dobar, povremeno. Koliko bola dvoje ljudi mogu da nanesu jedno drugom! I koliko užitka da pruže!

On kaže: „Zapisao sam njen broj za slučaj da si ga zaboravio.”

„Hvala ti.”

Dodaje mi ceduljicu. Uzimam telefon i pritiskam dugmiće; a onda spuštam slušalicu.

„Kasnije”, kažem. „Biće vremena.”

Šetamo zajedno, zadubljeni u sopstvene misli. Zaboravio sam gde smo bili, čak i kada je to bilo. Onda si mi se približila, pomazila me po kosi i uzela me za ruku; znam da si me držala za ruku i govorila mi tiho. Odjednom mi je obuzeo osećaj da je sve onako kako treba da bude i da se ništa ne može dodati ovoj sreći ili zadovoljstvu. Ovo je sve što imamo i sve što možemo imati. Najbolje od svega sakupljeno je u ovom trenutku. To može biti samo ljubav.

Biblioteka „Posle Orfeja”

Hanif Kurejši

INTIMNOST

Izdavač

Izdavačka kuća ΠΛΑΤΩ

Akademski plato br. 1 Beograd

Za izdavača

Branislav Gojković, direktor

Urednik

Aleksandar Jerkov

Tehnički urednik

Mihailo Pendo

Lektor i korektor

Igor Perišić

Kompjuterska priprema

Goran Skakić

Štampa

Štamparija ΠΛΑΤΩ

Tiraž

1000